

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ “ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА”
Кафедра «Економіка та митна справа»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

для підготовки до семінарських занять і самостійної роботи
з дисципліни «Міжнародна торгівля»
для здобувачів першого (бакалаврський) рівня вищої освіти
денної форми навчання
галузі знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та
міжнародні відносини» (29 «Міжнародні відносини» та 05
«Соціальні та поведінкові науки»)) спеціальності С1.02
«Міжнародні економічні відносини» (292 «Міжнародні економічні
відносини») освітньої програми «Міжнародна економіка та митна
діяльність» («Міжнародний бізнес») і спеціальності С1.01
«Економіка» (051 «Економіка») освітньої програми «Міжнародна
економіка та митна діяльність» («Міжнародна економіка та
економічна безпека»)

Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять і самостійної роботи з дисципліни «Міжнародна торгівля» для здобувачів першого (бакалаврський) рівня вищої освіти денної форми навчання галузі знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини» (29 «Міжнародні відносини» та 05 «Соціальні та поведінкові науки»)) спеціальності С1.02 «Міжнародні економічні відносини» (292 «Міжнародні економічні відносини») освітньої програми «Міжнародна економіка та митна діяльність» («Міжнародний бізнес») і спеціальності С1.01 «Економіка» (051 «Економіка») освітньої програми «Міжнародна економіка та митна діяльність» («Міжнародна економіка та економічна безпека») / Укл.: к. філософ. н. Олена ЧУМАК - Запоріжжя: НУ “Запорізька політехніка”, 2026. – 110 с.

Укладач: Олена ЧУМАК, к. філософ. н., доцент кафедри економіки та митної справи НУ “Запорізька політехніка”

Рецензент: Ірина ЛАЗНЄВА к. і. н., доцент кафедри економіки та митної справи НУ “Запорізька політехніка”

Відповідальний
за випуск: Андрій СОКОЛОВ, к. н. з держав. упр.,
завідувач кафедри економіки та митної справи НУ “Запорізька політехніка”

Затверджено на засіданні кафедри
«Економіка та митна справа»
Протокол № 11 від «20» травня 2026р.

НМК ФБТЕ НУ «Запорізька політехніка»
Протокол № 5 від «29» травня 2026

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Мета і завдання навчальної дисципліни.....	7
Програма навчальної дисципліни «Міжнародна торгівля».....	11
Плани семінарських занять дисципліни «Міжнародна торгівля».....	14
Модуль 1 Змістовий модуль 1 Загальні засади міжнародної торгівлі..	14
Семінарське заняття №1 Міжнародна торгівля: економічна сутність та особливості розвитку	14
Семінарське заняття №2 Показники участі країн в міжнародній торгівлі.....	22
Семінарське заняття №3 Рівні та інструменти регулювання міжнародної торгівлі.....	31
Семінарське заняття №4 Форми міжнародної торгівлі й особливості ціноутворення у зовнішньо-економічній діяльності.....	42
Модуль 2 Змістовий модуль 2 Організаційні аспекти міжнародної торгівлі.....	54
Семінарське заняття №5. Біржова торгівля на міжнародних товарних і фінансових ринках.....	54
Семінарське заняття №6 Поняття «Міжнародний комерційний контракт» та його місце у проведенні міжнародних комерційних операцій.....	64
Семінарське заняття № 7. Структура, зміст і класифікація міжнародного комерційного контракту.....	70
Семінарське заняття № 8 Сучасна міжнародна торговельна політика та місце України в ній.....	81
Перелік джерел посилання.....	90
Рекомендовані інформаційні ресурси.....	108

ПЕРЕДМОВА

Методичні вказівки до семінарських занять і самостійної роботи з курсу «Міжнародна торгівля» побудовано за блочно-модульним принципом відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу здобувачів вищих навчальних закладів.

Навчальний процес в НУ “Запорізька політехніка” в умовах кредитно-модульної системи організації навчання здійснюється у таких організаційних формах: навчальні заняття, виконання індивідуальних завдань, самостійна робота здобувачів, контрольні заходи. Основні види занять, що входять до складу модулів: лекція, семінарське заняття, консультація.

Індивідуальне завдання (презентації, реферати, тестові завдання, рішення задач, есе) виконуються здобувачами самостійно при консультуванні викладачем.

Дисципліна «Міжнародна торгівля» вивчається здобувачами економічних спеціальностей на III курсі у V семестрі і завершується складанням іспиту. Для здобувачів вищої освіти галузі знань С «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини» (29 «Міжнародні відносини» та 05 «Соціальні та поведінкові науки»)) спеціальності C1.02 «Міжнародні економічні відносини» (292 «Міжнародні економічні відносини») освітньої програми «Міжнародна економіка та митна діяльність» («Міжнародний бізнес») і спеціальності C1.01 «Економіка» (051 «Економіка») освітньої програми «Міжнародна економіка та митна діяльність» («Міжнародна економіка та економічна безпека») навчальним планом передбачено: для здобувачів вищої освіти денної форми навчання: лекцій - 14 годин; семінарських занять - 14 годин; самостійної роботи здобувачів - 76 годин. Загальна кількість годин курсу - 120 годин.

Кожен з названих модулів – це логічно завершена та відносно відособлена частина курсу, зміст якої розкривається через комплекс контрольних запитань, питань для поглибленого вивчення і дискусій, тестів і задач.

Запропоновані вказівки дозволять здобувачам вищої освіти легше оволодіти термінологією міжнародної торгівлі, з притаманною

для даної дисципліни логікою викладення матеріалу та інструментарієм.

Частина завдань складена так, щоб дати змогу здобувачам самостійно оцінити конкретну ситуацію, дати матеріал для інтелектуальної дискусії, виявлення і з'ясування різних точок зору. Цей підхід відповідає сучасним вимогам і формує вміння прогнозувати багатоваріантні моделі виходу з конкретних господарських ситуацій, оперативно приймати економічно доцільні рішення.

Користування методичними вказівками допоможе здобувачам вищої освіти поглибити і закріпити знання, отримані на лекціях, семінарських заняттях та в процесі самостійної роботи здобувачів.

Методичні вказівки складено з урахуванням максимальної кількості годин, встановлених стандартом вищої школи з курсу «Міжнародна торгівля».

До курсу «Макроекономіка» входить 2 змістових модулі та 15 тем.

Змістовий модуль 1. Загальні засади міжнародної торгівлі

Тема 1. Міжнародна торгівля: економічна сутність та особливості розвитку

Тема 2. Еволюція міжнародної торгівлі

Тема 3. Система показників результативності міжнародної торгівлі

Тема 4. Торговельна політика і національний рівень регулювання міжнародної торгівлі

Тема 5. Наднаціональний рівень регулювання міжнародної торгівлі. Міжнародні організації з регулювання міжнародної торгівлі

Тема 6. Торгова політика Європейського Союзу

Тема 7. Форми міжнародної торгівлі щодо предмету торгівлі

Тема 8. Форми міжнародної торгівлі щодо способу та організації взаємовідносин між партнерами.

Змістовий модуль 2. Організаційні аспекти міжнародної торгівлі

Тема 9. Методи здійснення експортно-імпортних операцій

Тема 10. Організовані міжнародні товарні ринки

Тема 11. Нормативно-правове регулювання міжнародної торгівлі

Тема 12. Контракти міжнародної купівлі-продажу

Тема 13. Врегулювання міжнародних торгових спорів

Тема 14. Сутність та основні форми міжнародних розрахунків

Тема 15. Засоби та способи здійснення міжнародних платежів

МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Міжнародна торгівля» як складова економічної теорії виступає теоретичною базою цілого комплексу прикладних курсів, в числі яких Міжнародна економіка», "Макроекономіка", "Міжнародні економічні відносини", "Міжнародний бізнес", "Міжнародна інвестиційна діяльність", «Основи цифрової економіки та інформаційної безпеки». Без знайомства з основними положеннями цих дисциплін повноцінне засвоєння матеріалу зазначених вище прикладних дисциплін практично неможливе.

Метою викладання курсу “Міжнародна торгівля” формування у здобувачів вищої освіти розуміння трендів, закономірностей та механізмів міжнародної торгівлі, аналізу показників її розвитку; знань сучасних форм та методів організації міжнародного обміну товарами, послугами та продуктами інтелектуальної власності, а також сучасного інструментарію регулювання міжнародних торгових процесів.

Основними завданнями міжнародної торгівлі є:

- визначення об'єктивних умов формування та функціонування міжнародної торгівлі;
- аналіз процесу безпосереднього обміну товарами та послугами між господарюючими суб'єктами різних держав, державами та міжнародними організаціями;
- вивчення ринку товарів (у т. ч. послуг, ліцензій, ноу-хау, інжинірингу тощо), інструментів та механізмів розширення товарообігу;
- виявлення напрямків, форм та методів міжнародної торгівлі на світових галузевих ринках товарів, послуг, капіталу, робочої сили;
- прогнозування та оцінка світових товарних ринків, планування можливостей експорту та потреб імпорту;
- вивчення економічного потенціалу країн світу та України з метою виявлення об'єктивних і суб'єктивних умов організації спільних з іноземним капіталом підприємств, транснаціональних корпорацій та багатонаціональних корпорацій;
- вивчення суті, структури та порядку укладання і виконання міжнародних комерційних контрактів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої

освіти повинен отримати:

інтегральну компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері міжнародних відносин у цілому та міжнародних економічних, зокрема, а також у процесі навчання, що передбачає застосування новітніх теорій та методів при здійсненні комплексних досліджень світогосподарських зв'язків, характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

загальні компетентності:

1. ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

2. - ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

3. ЗК 3. Здатність навчатися та бути сучасно навченим.

4. ЗК 4. Здатність планувати та управляти часом.

5. ЗК 5. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

6. ЗК 7. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

7. ЗК 8. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

8. ЗК 9. Уміння бути критичним та самокритичним.

9. ЗК 10. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності)

10. ЗК 11. Здатність працювати в команді.

11. ЗК 12. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

фахові компетентності:

1. СК 2. Здатність використовувати базові категорії та новітні теорії, концепції, технології і методи у сфері міжнародних

економічних відносин з урахуванням їх основних форм, застосовувати теоретичні знання щодо функціонування та розвитку міжнародних економічних відносин в цілому та міжнародного бізнесу зокрема.

2. СК 3. Здатність виявляти особливості функціонування середовища міжнародних економічних відносин та моделей економічного розвитку.

3. СК 5. Здатність здійснювати комплексний аналіз та моніторинг кон'юнктури світових ринків, оцінювати зміни міжнародного бізнес-середовища та вміти адаптуватися до них.

4. СК 6. Здатність аналізувати міжнародні ринки товарів і послуг, інструменти та принципи регулювання міжнародної торгівлі.

5. СК 8. Здатність визначати функціональні особливості, характер, рівень та ступінь взаємозв'язків між суб'єктами міжнародних економічних відносин та міжнародного бізнесу різного рівня та налагоджувати комунікації між ними.

6. СК 11. Здатність проводити дослідження економічних явищ та процесів у міжнародній сфері з урахуванням причинно-наслідкових та просторово-часових зв'язків.

7. СК 12. Здатність використовувати нормативно-розпорядчі документи та довідкові матеріали при здійсненні професійної діяльності у сфері міжнародних економічних відносин в цілому та міжнародного бізнесу зокрема.

8. СК 14. Здатність спілкуватися на професійному та соціальному рівнях з використанням фахової термінології, включаючи усну і письмову комунікацію державною та іноземними мовами.

9. СК 16. Здатність постійно підвищувати теоретичний рівень знань, генерувати й ефективно використовувати їх в практичній діяльності.

Очікувані програмні результати навчання:

1. ПРН 3. Використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології, програмні пакети загального і спеціального призначення.

2. ПРН 4. Систематизовувати й упорядковувати отриману інформацію щодо процесів і явищ у світовому господарстві; оцінювати та пояснювати вплив ендогенних і екзогенних факторів на них; формулювати висновки і розробляти рекомендації з урахуванням особливостей національного і міжнародного середовища.

3. ПРН 9. Розуміти і вміти застосовувати, відповідно до інших вимог освітньої програми, сучасні теорії та методи розв'язання спеціалізованих складних задач і практичних проблем у сфері міжнародної торгівлі товарами та послугами, міжнародного руху капіталу, міжнародних валютно-фінансових та кредитних відносин, мобільності людських ресурсів, міжнародного трансферу технологій.

4. ПРН 13. Підбирати і вміло застосовувати аналітичний інструментарій дослідження стану та перспектив розвитку окремих сегментів міжнародних ринків товарів і послуг з використанням сучасних знань про методи, форми й інструменти регулювання міжнародної торгівлі.

5. ПРН 18. Досліджувати економічні явища та процеси у міжнародній сфері на основі розуміння категорій, законів; виділяючи й узагальнюючи тенденції, закономірності функціонування та розвитку світового господарства з урахуванням причинно-наслідкових та просторово-часових зв'язків.

У підсумку вивчення курсу «Міжнародна торгівля» здобувачі вищої освіти отримають знання з теоретичних і методологічних основ міжнародної торгівлі, закономірностей формування напрямків та форм міжнародної торгівлі, практичних навичок з аналізу стану та тенденцій розвитку міжнародних ринків товарів, послуг, інвестицій, робочої сили, використання системи показників для оцінки результативності міжнародної торгівлі.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ»

Модуль 1

Змістовий модуль 1 Загальні засади міжнародної торгівлі

Тема 1. Міжнародна торгівля: економічна сутність та особливості розвитку

Загальна характеристика міжнародної торгівлі. Поняття міжнародної торгівлі, її структура та специфічні риси. Географічна та товарна структура міжнародної торгівлі. Основні види ринків та товарів. Найпростіша модель міжнародної торгівлі. Сучасне значення міжнародної торгівлі. Доцільність міжнародного торговельного обміну. Роль міжнародної торгівлі в економічному зростанні.

Тема 2. Еволюція міжнародної торгівлі

Основні етапи розвитку міжнародної торгівлі.

Класичні теорії міжнародної торгівлі: меркантилізму, теорія абсолютних переваг, теорія порівняльних переваг, теорія міжнародної вартості Д. Міля, модель Дорнбуша-Фішера-Самуельсона, модель Хекшера-Оліна-Самуельсона, теорія відносної забезпеченості країн факторами виробництва В. Леонтьєва. Неокласичні моделі міжнародної торгівлі. Теорема конвергенції факторних цін. Теорема Рибчинського. Теорія специфічних факторів. Обмеженість застосування неокласичних моделей. Стандартна модель міжнародної торгівлі. Альтернативні концепції міжнародної торгівлі: теорія наукомісткої спеціалізації, теорія технологічного розриву, теорія життєвого циклу продукції, теорія представницького попиту, теорія економії на масштабах виробництва, теорія внутрішньогалузевої торгівлі, теорія конкурентних переваг М. Портера у міжнародній торгівлі.

Тема 3. Система показників результативності міжнародної торгівлі

Абсолютні показники результативності міжнародної торгівлі. Відносні показники результативності міжнародної торгівлі. Показники структури міжнародної торгівлі. Показники інтенсивності здійснення міжнародної торгівлі. Показники економічної ефективності зовнішньої торгівлі.

Тема 4. Торговельна політика і національний рівень регулювання міжнародної торгівлі

Сутність і основні типи торговельної політики. Тарифні методи регулювання міжнародної торгівлі. Види мит. Економічні наслідки введення мит. Оптимальний тариф. Нетарифні методи регулювання міжнародної торгівлі. Кількісні обмеження. Приховані види тарифних обмежень. Фінансові методи торговельної політики. Торгова дискримінація. Торгові блоки. Торгове ембарго. Торговельні війни.

Тема 5. Наднаціональний рівень регулювання міжнародної торгівлі. Міжнародні організації з регулювання міжнародної торгівлі

Регулювання міжнародної торгівлі в системі СОТ. Мета, завдання, принципи діяльності СОТ. Регулювання міжнародної торгівлі товарами. Регулювання міжнародної торгівлі послугами. Регулювання міжнародної торгівлі продуктами інтелектуальної власності. Україна і Світова організація торгівлі. Регулювання міжнародної торгівлі в системі ООН. Сприяння розвитку міжнародної торгівлі ЮНКТАД. Специфіка діяльності МТЦ у сфері міжнародної торгівлі. Напрями діяльності ЮНСІТРАЛ в галузі міжнародного торговельного права.

Тема 6. Торгова політика Європейського Союзу

Формування і організація єдиної торгової політики ЄС. Основні інструменти торгової політики ЄС. Застосування кількісних обмежень у зовнішній торгівлі ЄС. Система захисних заходів у торговій політиці ЄС. Фінансові методи торгової політики ЄС.

Тема 7. Форми міжнародної торгівлі щодо предмету торгівлі

Міжнародні торгові класифікатори. Міжнародна торгівля промисловими товарами, машинами, устаткуванням. Міжнародна торгівля сировинними товарами. Світові ціни на промислові та сировинні товари. Міжнародна торгівля послугами. Міжнародна торгівля продукцією інтелектуальної праці.

Тема 8. Форми міжнародної торгівлі щодо способу та організації взаємовідносин між партнерами

Міжнародна зустрічна торгівля. Електронна торгівля. Міжнародний лізинг. Міжнародне виробниче кооперування. Вигоди вітчизняних фірм від експортної та імпоротної діяльності. Конкурентоспроможний експорт як компонент динамізації зростання.

Модуль 2

Змістовий модуль 2 Організаційні аспекти міжнародної торгівлі

Тема 9. Методи здійснення експортно-імпортних операцій

Торгівля на підставі прямих зв'язків між контрагентами (прямий метод). Особливості внутрішньо-корпоративної торгівлі. Торгівля через торговельно-посередницьку ланку (непрямий метод). Торговельно- посередницькі операції. Торговельно- посередницькі ринки.

Тема 10. Організовані міжнародні товарні ринки

Міжнародні товарні біржі. Сутність міжнародної біржової торгівлі. Види та порядок проведення біржових операцій. Міжнародні товарні аукціони. Міжнародні торги. Міжнародні ярмарки та виставки.

Тема 11. Нормативно-правове регулювання міжнародної торгівлі

Сутність міжнародних торговельних угод. Уніфікація правил укладання міжнародних торговельних угод з купівлі-продажу товарів. Міжнародні торговельні терміни (ІНКОТЕРМС-2020).

Тема 12. Контракти міжнародної купівлі-продажу

Види, зміст та характеристика контрактів міжнародної купівлі-продажу. Підготовка до укладання контракту міжнародної купівлі-продажу: основні умови та етапи. Виконання контракту міжнародної купівлі-продажу. Зовнішньоторговельна документація.

Тема 13. Врегулювання міжнародних торгових спорів

Торговельні війни. Відповідальність сторін за порушення договірних зобов'язань. Врегулювання міжнародних торгових спорів міжнародним комерційним арбітражем. Врегулювання торгових суперечок у рамках СОТ.

Тема 14. Сутність та основні форми міжнародних розрахунків Характеристика міжнародних розрахунків. Міжнародні розрахунки за допомогою акредитива. Міжнародні розрахунки за допомогою інкасо.

Тема 15 Засоби та способи здійснення міжнародних платежів

Засоби здійснення міжнародних платежів: векселями, чеками, пластиковими картками. Банківський переказ. Способи платежу в міжнародній торгівлі.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ І САМОСТІЙНИХ РОБІТ

МОДУЛЬ 1

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Семінарське заняття №1 «Сутність та чинники впливу на розвиток міжнародної торгівлі» (2 год.)

1. Місце міжнародної торгівлі в структурі світового господарства.
2. Сутність міжнародної торгівлі, її значення, об'єктивна основа і передумови розвитку.
3. Основні проблеми теорії міжнародної торгівлі.
4. Структура міжнародної торгівлі.
5. Загальна характеристика чинників, що впливають на розвиток міжнародної торгівлі (політично-правові, макро- та мікроекономічні, природно-географічні, технологічні та соціально-культурні чинники впливу).
6. Вплив зміни валютного курсу, екзогенних шоків, інструментів економічного регулювання, бюджетної грошової та валютної політик на міжнародну торгівлю.
7. Оцінка впливу чинників на розвиток міжнародної торгівлі. PEST та SWOT – аналіз. Кластерний аналіз. Багатомірний порівняльний аналіз.

Теми для рефератів і доповідей

1. Трансформація ролі міжнародної торгівлі в умовах глобальної цифровізації економіки.
2. Взаємозв'язок світової торгівлі та темпів зростання світового ВВП: ретроспективний аналіз.
3. Міжнародна торгівля як драйвер економічної конвергенції розвинених країн та країн, що розвиваються.
4. Еволюція об'єктивної основи міжнародної торгівлі: від абсолютних переваг до глобальних ланцюгів доданої вартості.

5. Міжнародний поділ праці як фундаментальна основа сучасного обміну товарами та послугами.
6. Вплив нерівномірності ресурсного забезпечення на спеціалізацію країн у міжнародній торгівлі.
7. Парадокс Леонтьєва та його сучасна інтерпретація для країн з перехідною економікою.
8. Теорія життєвого циклу товару в контексті сучасної торгівлі високотехнологічною продукцією.
9. Критика класичних теорій зовнішньої торгівлі в умовах домінування транснаціональних корпорацій.
10. Зрушення в товарній структурі світової торгівлі на початку XXI століття: зростання частки послуг та інтелектуальної власності.
11. Географічна диверсифікація світових торговельних потоків: зміщення акценту на Азійсько-Тихоокеанський регіон.
12. Внутрішньогалузева торгівля як домінантна модель обміну між розвиненими країнами.
13. Культурні та релігійні чинники як «невидимі» бар'єри у міжнародній торгівлі.
14. Екологічні стандарти та «зелений» протекціонізм як новий політико-правовий чинник впливу.
15. Роль технологічного розриву у формуванні сучасної структури експорту та імпорту.
16. Екзогенні шоки (пандемії, військові конфлікти) та їх руйнівний вплив на стабільність світової торгівлі.
17. PEST-аналіз зовнішнього середовища при виході підприємства на міжнародний ринок (на прикладі конкретної галузі).
18. Застосування SWOT-аналізу для оцінки торговельного потенціалу України в умовах євроінтеграції.
19. Кластерний аналіз як інструмент ідентифікації пріоритетних напрямів торговельної спеціалізації країн.
20. Багатомірний порівняльний аналіз рівня відкритості національних економік.

Основні поняття і терміни

Міжнародна торгівля, зовнішня торгівля, експорт, імпорт, реімпорт, реекспорт, структура міжнародної торгівлі країни-екс-

портери; країни-імпортери; географічна та товарна структура міжнародної торгівлі; світовий товарний ринок; «ринкові» та «неринкові» товари; специфічні риси міжнародної торгівлі; модель часткової рівноваги; етапи розвитку міжнародної торгівлі; вигаш від торгівлі; умови торгівлі; економічний ефект та ефективність міжнародної торгівлі; класичні, неокласичні та альтернативні теорії міжнародної торгівлі.

Питання для самоперевірки знань

1. Що являє собою міжнародна торгівля та які тенденції її розвитку?
2. У чому особливості географічної та товарної структури міжнародної торгівлі?
3. Які існують основні види ринків та товарів?
4. У чому полягають специфічні риси міжнародної торгівлі?
5. Про що свідчить найпростіша модель міжнародної торгівлі?
6. Охарактеризуйте основні етапи розвитку міжнародної торгівлі. У чому полягають їхні відмінності?
7. Як визначається міра залежності країн від міжнародної торгівлі?
8. Які чинники зумовлюють необхідності міжнародної торгівлі та який вигаш вона приносить?
9. Охарактеризуйте склад та методику розрахунків аналітичних показників результативності міжнародної торгівлі.
10. У чому сутність умов торгівлі?
11. Які характерні риси зовнішньої торгівлі України товарами, послугами, технологією?

Питання для обговорення

1. Чому вивчення дисципліни «Міжнародна торгівля» має велике значення?
2. Чому на деякі галузі економіки в товарній структурі міжнародної торгівлі припадає найбільша частка, в той час як інші залишаються місцевими або регіональними?
3. Чим можна пояснити випереджальні проти ВВП темпи

зростання міжнародної торгівлі?

4. У які країни спрямовуються основні потоки експорту та імпорту промислових розвинутих країн світу? Чим це пояснюється?

5. Чим можна пояснити певну «замкненість» сучасних товаропотоків у межах країн Тріади (Північної Америки, Японії, Західної Європи)?

6. Які об'єктивні та суб'єктивні чинники зумовлюють постійне зростання обсягів торгівлі в межах регіональних інтеграційних угруповань?

7. Які промислові та сільськогосподарські товари й за яких умов стають «неринковими»? Наведіть приклади «неринкових» товарів, які за певних умов можуть експортуватися.

8. Обґрунтуйте, які товари, що їх використовує турецька фірма для будування готелю в Україні, можна вважати «ринковими», а які — «неринковими».

9. Чому специфічні риси міжнародної торгівлі є визначальними?

10. Кожному етапу розвитку міжнародної торгівлі притаманні свої підходи регулювання торговельних операцій. Поясніть, із чим це пов'язано.

11. Чому, незважаючи на низьку залежність від міжнародної торгівлі, деякі промислові країни є основними учасниками світової торгівлі? Назвіть ці країни.

12. Як і чому на попит і пропозицію впливають зміни в умовах торгівлі?

13. У товарній структурі експорту США значну частину займають промислові товари, зокрема автомобілі, а в структурі імпорту — сировинні товари, зокрема паливо (нафта). Як вплинуть на умови торгівлі такі події:

- війна в Іраку, яка може перервати поставки нафти;
- зростання експорту японських автомобілів на основні американські експортні ринки;
- розроблення в Німеччині нового засобу одержання енергії;
- низький урожай пшениці в Україні?

14. Охарактеризуйте тенденції розвитку географічної структури експорту та імпорту України в контексті реалізації її національних економічних інтересів у міжнародній сфері.

15. Визначте напрями вдосконалення географічної структури зовнішньої торгівлі України в її взаємозв'язку з диверсифікацією товарної структури з точки зору зменшення сировинно-енергетичної залежності України від Росії та нарощування українського експорту високотехнологічної продукції на ринках країн ЄС та Близького Сходу.

Перелік актуальних тем для презентацій та есе, за пунктами плану заняття з акцентом на реалії 2024–2026 років:

Питання 1-2: Глобальні трансформації та основи торгівлі

1. Реглобалізація світової торгівлі: зміщення акцентів від глобальної ефективності до регіональної стійкості (resilience).

2. Цифровізація як чинник трансформації об'єктивної основи міжнародної торгівлі у 2020-х роках.

3. Еволюція концепції порівняльних переваг в умовах домінування торгівлі інтелектуальними послугами.

Питання 3-4: Теорія та структура

4. Теоретичні аспекти «торговельних воєн» та їх вплив на товарну структуру світового експорту (кейс США — Китай).

5. Внутрішньо-корпораційна торгівля ТНК як інструмент оптимізації глобальних ланцюгів доданої вартості.

6. Трансформація структури експорту України в умовах воєнного стану та підготовки до вступу в ЄС.

Питання 5-6: Чинники впливу та макроекономічне регулювання

7. «Зелений протекціонізм» у міжнародній торгівлі: вплив механізму СВМ на експортерів з країн, що розвиваються.

8. Вплив волатильності валютного курсу гривні на зовнішньоторговельну збалансованість України (2022–2025 рр.).

9. Екзогенні шоки та логістичні кризи: механізми адаптації міжнародної торгівлі до блокування транспортних коридорів.

10. Роль електронної комерції (e-commerce) у подоланні соціально-культурних бар'єрів на міжнародних ринках.

Питання 7: Методологія аналізу та стратегічне планування

11. Кластерний аналіз торговельних партнерів України як основа для диверсифікації зовнішніх ринків.

12. Використання багатомірного порівняльного аналізу для оцінки міжнародної конкурентоспроможності галузей (на прикладі ІТ чи АПК).

13. SWOT-аналіз інтеграції України до Єдиного ринку ЄС: виклики та перспективи для національного виробника.

Дискусійні питання для обговорення за напрямками семінарського заняття:

1. Місце міжнародної торгівлі в структурі світового господарства

- **Дискусія:** «Чи є сучасна світова торгівля рушієм економічного зростання чи вона закріплює нерівність між "технологічним центром" та "ресурсними країнами"?»

- **Контекст 2025:** Чи можна вважати цифрову торгівлю послугами новим етапом глобалізації, який здатен подолати фізичні кордони держав?

2. Сутність та передумови розвитку

- **Дискусія:** «Що сьогодні є головною передумовою міжнародної торгівлі: наявність природних ресурсів чи спроможність створювати інноваційні екосистеми?»

- **Контекст 2025:** Чи втрачає класичний міжнародний поділ праці сенс у світі, де 3D-друк дозволяє виробляти товари безпосередньо в місці споживання?

3. Проблеми теорії міжнародної торгівлі

- **Дискусія:** «Теорія порівняльних переваг Д. Рікардо у 2025 році: геніальна основа чи небезпечна ілюзія, що заважає країнам, які розвиваються, будувати власну промисловість?»

- **Контекст 2025:** Чому Парадокс Леонтьєва продовжує виникати в аналізі економік навіть за наявності суперкомп'ютерів та великих даних?

4. Структура міжнародної торгівлі

- **Дискусія:** «Географічна фрагментація vs Регіоналізація: чи прямує світ до єдиного глобального ринку, чи ми стаємо свідками розпаду торгівлі на ворогуючі економічні блоки?»

- **Контекст 2025:** Хто виграє від зростання частки послуг у світовому експорті: всі країни чи лише вузьке коло інтелектуальних лідерів?

5. Загальна характеристика чинників впливу

- **Дискусія:** «Екологічні стандарти (Green Deal) — це щира турбота про планету чи прихована форма сучасного протекціонізму розвинених країн проти імпорту з країн, що розвиваються?»

- **Контекст 2025:** Який чинник сьогодні має більший вплив на торгівлю: рішення урядів (політика) чи алгоритми соціальних мереж (соціокультурний чинник)?

6. Вплив валютного курсу та екзогенних шоків

- **Дискусія:** «Чи є штучна девальвація національної валюти етичним та ефективним інструментом підтримки експортерів у 2025 році, чи це шлях до "валютних війн"?»

- **Контекст 2025:** Як країна може захистити свою торгівлю від екзогенних шоків (як-от санкції чи логістичні блокади), не закриваючи при цьому власну економіку?

7. Оцінка впливу: PEST, SWOT, Кластерний аналіз

- **Дискусія:** «Чи може SWOT-аналіз передбачити "чорних лебедів" у міжнародній торгівлі, чи суб'єктивність аналітика робить цей метод застарілим?»

- **Контекст 2025:** Яка методологія є більш надійною для стратегічного планування експорту: математичний кластерний аналіз великих даних чи якісний експертний PEST-аналіз?

Під час дискусії групи діляться на дві команди («Оптимісти-глобалісти» та «Реалісти-протекціоністи») і дають відповіді по черзі на запропоновані питання для дебатів. використовувати цифри з UNCTAD та WTO як зброю в дискусії.

Питання для набуття практичних навичок

1. Дайте порівняльну оцінку розвитку міжнародної торгівлі за окремими країнами та по світу разом на основі даних за останні п'ять років.

2. Проаналізуйте зміни в групі провідних країн-експортерів та країн-імпортерів щодо їхньої частки у світовій торгівлі, які відбулися за останні 10 років.

3. Проаналізуйте економічне зростання в країнах, що розвиваються. Поясніть причини бурхливих темпів зростання в окремих країнах. У яких галузях вони підвищують свої позиції?

4. Визначте міру залежності країн світу від міжнародної торгівлі та згрупуйте їх за такими ознаками: високо-, середньо- та низько-залежні. Яку позицію серед них займає Україна? Прокоментуйте.

5. Проаналізуйте зміни, які відбулися протягом останніх п'ять років у товарній і географічній структурі зовнішньої торгівлі України та її трьох основних торговельних партнерів. Поясніть причини відмінності в їхніх товарних структурах.

Контрольні завдання

1. Визначте правильні відповіді (так чи ні):

1.1 Протекціонізм – економічна політика держави, спрямована на захист національної економіки.

1.2 Згідно з теорією абсолютних переваг А. Сміта, держави повинні спеціалізуватися на виробництві та експорті тих товарів, у виготовленні яких вони мають абсолютну перевагу порівняно з іншими суб'єктами міжнародного економічного співробітництва

1.3 Теорія порівняної наділеності факторами Хекшера-Оліна: трудомісткі країни експортують більш капіталомістку продукцію, коли капіталомісткі країни – трудомістку.

1.4 Передумовами теореми Столпера-Самуельсона є модель «2x2x2»; абсолютна конкуренція, фактори виробництва можуть рухатись між секторами у межах країни: встановлення торговельних відносин призводить до зростання відносної ціни на зерно.

1.5 Теорія життєвого циклу товару стверджує, що у міру стандартизації технології виробництва випуск технологічно складних товарів переміщується в країни з нижчим рівнем доходів.

1.6 Згідно з теорією життєвого циклу товару, на четвертому етапі країни з більшим рівнем доходу стають чистими експортерами зазначених товарів і одночасно починають виробляти якісно новий продукт.

1.7 Одним із важливих параметрів, які згідно з теорією конкурентних переваг М. Портера впливають на

конкурентоспроможність нації, є рівень розвитку обслуговуючих галузей.

2. Рішення задач:

Задача 2.1

Використовуючи теорії абсолютних і порівняльних переваг розрахувати виграш від торгівлі для Японії і Китаю, якщо витрати праці для виробництва труб і комп'ютерів наступні:

Таблиця 1.1 - Витрати праці для виробництва труб і комп'ютерів в Японії та Китаї

Товар	Японія	Китай
Труби (год / тон.)	1	4
Комп'ютери (год / шт.)	3	6

Задача 2.2

Використовуючи теорії абсолютних і порівняльних переваг розрахувати виграш від торгівлі для Німеччини і США, якщо витрати праці для виробництва труб і комп'ютерів наступні:

Таблиця 1.2 - Витрати праці для виробництва труб і комп'ютерів в Німеччині та США

Товар	Німеччина	США
Труби (год / тон.)	4	2
Комп'ютери (год / шт.)	3	9

Література: [1, с. 12-19]; [2, с.9-38], 43-55; [3, с.20-44]; [4, с. 5-28, 93-162]; [5, с. 5-11, 24-31]; [12, с.10-25]; [13, с. 12-16]; [24, с.278-283]; [40, с. 42-55]; [57, с.100-105]; [121, с. 29-52]; [140, с. 13-18].

Семінарське заняття № 2 Показники участі країн в міжнародній торгівлі (2 год. сем.)

1. Загальна характеристика системи показників міжнародної торгівлі. Систематизація показників міжнародної торгівлі.

2. Абсолютні та відносні показники міжнародної торгівлі.

3. Групування показників міжнародної торгівлі за аналітичною структурою. Обсягові показники міжнародної торгівлі.

4. Показники результативності та ефективності міжнародної торгівлі.

5. Показники зіставлення міжнародної торгівлі. Показники інтенсивності міжнародної торгівлі.

6. Показники товарної та географічної структур експорту та імпорту.

Теми для рефератів і доповідей

1. Кількісні та якісні показники розвитку міжнародної торгівлі: порівняльний аналіз.

2. Зовнішньоторговельний оборот та торговельний баланс: методика розрахунку та значення для економіки.

3. Показники інтенсивності участі країни у світовому товарообігу: експортна та імпортна квоти.

4. Структурні показники міжнародної торгівлі: товарна та географічна диверсифікація.

5. Динаміка та умови торгівлі (Terms of Trade): вплив на національний дохід країни.

6. Показники відкритості національної економіки у сучасних умовах глобалізації.

7. Аналіз експортного потенціалу країни: методи оцінки та індикатори.

8. Місце України у світовій торгівлі: аналіз основних показників за останнє десятиліття.

Основні поняття і терміни

Система аналітичних показників результативності міжнародної торгівлі; абсолютні показники, експорт, реекспорт, імпорт, реімпорт; торговельне сальдо, сальдо балансу послуг, сальдо балансу поточних операцій, зовнішньоторговельний обіг, генеральна (загальна) торгівля, спеціальна торгівля; відносні (результуючі) показники, індекси динаміки експорту та імпорту, індекс стану балансу (коефіцієнт покриття імпорту експортом), індекс «умов торгівлі», доходні та факторні умови торгівлі, індекс концентрації експорту, індекс

імпоротної залежності країни, індекс чистої торгівлі; структурні показники, індекс диверсифікації експорту (імпорту), регіональні структури експорту та імпорту, індекс географічної концентрації експорту (імпорту); показники інтенсивності, обсяг експорту та імпорту або зовнішньоторговельного обігу, на душу населення, експортна (імпортна) та зовнішньоторговельна квоти, інтенсивність і рівень внутрішньогалузевої торгівлі між країнами; показники економічної ефективності (ефекту) зовнішньої торгівлі, макроекономічні показники (ефективність експорту (імпорту) та зовнішньоторговельного обороту, бюджетна ефективність експорту (імпорту), ефект державного бюджету від зовнішньоторговельного товарообміну), мікроекономічні показники (ефективність виробництва фірмою продукції на експорт, ефективність використання імпортного товару або його споживання, рентабельність експорту, економічний ефект від експорту (імпорту), інтегральний економічний ефект фірми від експортно-імпоротної діяльності)

Питання для самоперевірки знань

1. На які групи можна поділити сукупність показників розвитку міжнародної торгівлі?
2. Охарактеризуйте склад та методiku розрахунків аналітичних показників результативності міжнародної торгівлі.
3. Охарактеризуйте сфери застосування обсягових показників розвитку міжнародної торгівлі.
4. Назвіть склад і методiku розрахунку результуючих показників розвитку міжнародної торгівлі.
5. У чому сутність умов торгівлі?
6. Які типи товарних структур експорту та імпорту використовують в аналізі розвитку міжнародної торгівлі?
7. За якими ознаками структурують товарні потоки в міжнародній торгівлі?
8. Охарактеризуйте типи регіональних структур експорту та імпорту.
9. За якими показниками в міжнародній практиці оцінюють інтенсивність розвитку міжнародної торгівлі?
10. У чому полягають переваги та недоліки використання

експортної квоти в міжнародних зіставленнях?

Питання для обговорення

1. Чим викликана необхідність дослідження інтенсивності та рівня внутрішньогалузевого обміну в міжнародній торгівлі? Як він розраховується?
2. Охарактеризуйте сутність макроекономічних показників розвитку міжнародної торгівлі.
3. Як розраховується ефективність зовнішньоторговельної операції на рівні фірми?
4. Наведіть приклади показників динаміки розвитку міжнародної торгівлі.
5. Які показники використовуються для глобальних оцінок розвитку міжнародної торгівлі?
6. За допомогою яких показників провадиться аналіз розвитку зовнішньої торгівлі країни?
7. Які показники розвитку міжнародної торгівлі використовуються для галузевого аналізу, аналізу розвитку світового ринку певного товару?
8. Назвіть показники за допомогою яких можна оцінити рівень і динаміку розвитку зовнішньої торгівлі фірми.

Перелік актуальних тем для презентацій та есе, за пунктами плану заняття з акцентом на реалії 2024–2026 років:

Напрямок 1. Система показників міжнародної торгівлі та її систематизація

- **Презентація:** «Гармонізація торговельної статистики: перехід від стандартів IMTS 2010 до нових вимог цифровізації».
- **Есе:** «Чи достатньо традиційних показників для оцінки міжнародної торгівлі в епоху глобальних ланцюгів доданої вартості?».

Напрямок 2. Абсолютні та відносні показники

- **Презентація:** «Порівняльний аналіз зовнішньоторговельного обороту G7 та країн BRICS+: динаміка 2023–2025 рр.».

- **Есе:** «Абсолютні показники обсягів vs Відносні показники розвитку: що краще відображає реальний вплив країни на світовому ринку?».

Напрям 3. Групування за структурою та обсягові показники

- **Презентація:** «Аналітичне групування торговельних показників у звітах UNCTAD та WTO: спільне та відмінне».

- **Есе:** «Облік реекспорту та реімпорту в сучасній торгівлі: роль країн-посередників та логістичних хабів».

Напрям 4. Результативність та ефективність

- **Презентація:** «Показник "Умови торгівлі" (Terms of Trade) як індикатор добробуту нації: досвід країн, що розвиваються».

- **Есе:** «Ефективність експорту в умовах енергетичного переходу: чи є майбутнє у сировинної спеціалізації?».

Напрям 5. Показники зіставлення та інтенсивності

- **Презентація:** «Експортна квота та рівень відкритості економіки України: виклики воєнного стану та перспективи відновлення».

- **Есе:** «Висока інтенсивність міжнародної торгівлі: стратегічна перевага чи національна вразливість?».

Напрям 6. Товарна та географічна структури

- **Презентація:** «Трансформація географічної структури експорту України: від ринків СНД до інтеграції в Єдиний ринок ЄС».

- **Есе:** «Концентрація VS Диверсифікація: аналіз товарної структури високотехнологічних країн за індексом Гіршмана-Герфіндаля».

Спеціалізовані теми (Цифрова трансформація показників):

Для презентацій:

1. «Цифрова торгівля в системі міжнародної статистики»: класифікація за методикою OECD та WTO (цифрові послуги vs товари, замовлені онлайн).

2. «Методи оцінки експорту ІТ-послуг»: як виміряти інтелектуальний продукт, що не має фізичного митного кордону.

3. «Електронна комерція (E-commerce) як обсяговий показник»: аналіз транскордонних роздрібних продажів (B2C) у 2023–2024 рр.

4. «Вплив Штучного Інтелекту на ефективність торговельних операцій»: нові метрики швидкості та вартості транзакцій.

Для есе:

1. «Парадокс цифрових послуг»: Чому зростання експорту послуг не завжди відображається у класичній експортній квоті?

2. «Криптовалюти та міжнародні розрахунки»: чи змінять цифрові активи систему абсолютних показників торговельного обороту в майбутньому?

3. «Платформізація торгівлі»: як маркетплейси (Amazon, Alibaba) змінюють географічну структуру імпорту для кінцевого споживача.

Дискусійні питання для обговорення за напрямками семінарського заняття (Case-discussion):

Напрямок 1. Загальна характеристика та систематизація показників

• **Дискусійне питання:** «Чи можна вважати існуючу систему показників ООН (IMTS) повною в епоху хмарних технологій?»

Проблема: Як виміряти торгівлю, якщо дані передаються без перетину фізичного кордону (наприклад, 3D-друк деталей на місці за закордонним кресленням)?

• **Кейс «Статистичне розходження»:** Дані країни А показують експорт у країну Б на суму \$100 млн, а дані країни Б показують імпорт із країни А лише на \$85 млн.

Завдання: Визначте 5 можливих причин такої розбіжності (методи FOB/CIF, трансфертне ціноутворення, контрабанда, часові лаги, помилки класифікації).

Напрямок 2-3. Абсолютні, відносні та обсягові показники

• **Дискусійне питання:** «Абсолютний обсяг торгівлі Китаю та Люксембургу».

Проблема: Хто з них більш «торговельна» нація? Обговоріть, чому абсолютні показники корисні для вимірювання політичного впливу, а відносні (на душу населення) — для оцінки добробуту.

- **Кейс «Ефект масштабу»:** Порівняйте дві країни з однаковим обсягом експорту (\$10 млрд). У першій це 50% ВВП, у другій — 5% ВВП.

Завдання: Оцініть ризики для обох економік у разі глобальної рецесії.

Напрямок 4. Показники результативності та ефективності

- **Дискусійне питання:** «Ефективність VS Екологічність».

Проблема: Якщо експорт приносить величезний прибуток (висока економічна ефективність), але вичерпує надра країни, чи можна таку торгівлю вважати результативною у довгостроковій перспективі?

- **Кейс «Ножиці цін»:** Країна експортує зерно, ціна на яке впала на 10%, та імпортує паливо, ціна на яке зросла на 20%.

Завдання: Розрахуйте індекс умов торгівлі та запропонуйте стратегію дій для уряду (субсидії, девальвація чи зміна структури посівів).

Напрямок 5. Показники зіставлення та інтенсивності

- **Дискусійне питання:** «Пастка відкритості».

Проблема: Чи завжди висока експортна квота (наприклад, 80%) є ознакою успіху? Обговоріть кейси країн, які стали надмірно залежними від одного зовнішнього ринку.

- **Кейс «Сінгапурський феномен»:** Експортна квота Сінгапуру часто перевищує 150-170% від ВВП.

Завдання: Поясніть, як таке можливо з точки зору методології (роль реекспорту та доданої вартості).

Напрямок 6. Товарна та географічна структури

- **Дискусійне питання:** «Friend-shoring VS Економічна доцільність».

Проблема: Чи варто країні свідомо погіршувати географічну структуру (збільшувати концентрацію на «дружніх» партнерах), жертвуючи прибутком заради безпеки?

- **Кейс «Монопродуктова залежність»:** Аналіз країни, 90% експорту якої — нафта (індекс Гіршмана > 0,8).

Завдання: Розробіть покроковий план диверсифікації товарної структури на 10 років. Які галузі-кандидати ви б обрали? Рішення запропонуйте для окремих країн.

Тематика додаткових дискусій:

1. **Дискусія 1:** «Пастка сировинної структури». На основі аналізу показників товарної структури (Напрям 6): Чи може країна бути успішним гравцем світового ринку, маючи індекс Гіршмана-Герфіндала вище 0,5? (Приклад нафтодобувних країн vs аграрних країн).

2. **Дискусія 2:** «Геополітична VS Географічна структура». Як сучасна політика «friend-shoring» (торгівля лише з дружніми країнами) змінює традиційні показники географічного розподілу імпорту?

3. **Дискусія 3:** «Експортна квота: показник сили чи залежності?». Чи завжди висока експортна квота свідчить про розвиток економіки? Порівняння показників малих відкритих економік (Люксембург, Сінгапур) та великих внутрішніх ринків (США).

4. **Дискусія 4:** «Ефективність у надзвичайних умовах». Як змінюється пріоритетність показників (від прибутковості до безпеки постачання) в умовах глобальних криз чи воєнних конфліктів?

Питання для набуття практичних навичок

1. Проблема «статистичного викривлення»: Як врахувати додану вартість у показниках експорту, якщо товар збирається з компонентів із 10 різних країн? (Аналіз різниці між Gross Trade та Trade in Value Added — TiVA).

2. Невидимість цифрової торгівлі: Чому традиційні відносні показники (експортна квота) стають менш точними в умовах стрімкого зростання транскордонних цифрових сервісів?

3. Асиметрія дзеркальної статистики: Чому дані про експорт країни А в країну Б часто не збігаються з даними про імпорт країни Б з країни А (проблема контрабанди, методів оцінки CIF/FOB та трансфертного ціноутворення).

4. Екологічна складова ефективності: Чи можна вважати міжнародну торгівлю ефективною, якщо зростання експорту супроводжується критичним збільшенням «вуглецевого сліду» (Carbon footprint)?

Контрольні завдання

1. Визначте правильні відповіді (так чи ні):

Блок 1-3: Систематизація, абсолютні та обсягові показники

1.1 Чи є зовнішньоторговельний оборот сумою експорту та імпорту товарів і послуг?

1.2 Чи належить показник «місце країни у світовому експорті» до абсолютних показників?

1.3 Чи включає поняття «реекспорт» товари, які були ввезені в країну, суттєво перероблені та вивезені знову?

1.4 Чи правда, що облік експорту за методикою ООН зазвичай ведеться в цінах FOB?

Блок 4: Результативність та ефективність

1.5 Якщо індекс умов торгівлі (Terms of Trade) дорівнює 105%, чи означає це поліпшення позицій країни на ринку?

1.6 Чи вважається торговельне сальдо позитивним, якщо обсяг імпорту перевищує обсяг експорту?

1.7 Чи можна розрахувати економічну ефективність торгівлі, маючи дані лише про фізичні обсяги товарів?

Блок 5: Зіставлення та інтенсивність

1.8 Чи свідчить експортна квота у 60%, що економіка країни є закритою?

1.9 Чи є коефіцієнт покриття імпорту експортом відносним показником інтенсивності торгівлі?

1.10 Чи завжди зростання зовнішньоторговельної квоти означає зростання реального добробуту населення?

Блок 6: Товарна та географічна структури

1.11 Чи правда, що чим ближче індекс концентрації Гіршмана до 1, тим більш диверсифікованим є експорт країни?

1.12 Чи дозволяє аналіз географічної структури експорту визначити основних торговельних партнерів країни?

1.13 Чи відноситься класифікація товарів за рівнем технологічності (високо-, середньо-, низькотехнологічні) до аналізу товарної структури?

Блок «Цифрова торгівля» (Modern Trends 2024-2025)

1.14 Чи включаються цифрові послуги (наприклад, підписки

на Netflix), що надаються транскордонно, до обсягових показників торгівлі послугами?

1.15 Чи вважається замовлення товару через Amazon «цифровою торгівлею», навіть якщо доставка товару є фізичною?

2. Рішення задач:

Задача 2.1 Індекс «Умови торгівлі» (Напрям 4-5)

Умова: У 2024 році ціни на експортну продукцію країни (переважно агросектор) зросли на 8%, тоді як ціни на імпортовані енергоносії та технології зросли на 15%.

Завдання: Розрахувати індекс умов торгівлі та зробити висновок.

Задача 2.2 Коефіцієнт покриття та Торговельне сальдо (Напрям 2-4)

Умова: Експорт товарів країни становить 40 млрд, імпорт товарів — 55 млрд. Експорт послуг (ІТ) — 15 млрд, імпорт послуг — 5 млрд.

Завдання: Розрахувати загальне сальдо та коефіцієнт покриття імпорту експортом.

Задача 2.3 Показник чистої торгівлі (Індекс Грубеля-Ллойда)

Умова: Країна експортує автомобілів на 10 млрд і імпортує автомобілів (інших марок) на 8 млрд.

Завдання: Визначити рівень внутрішньогалузевої торгівлі.

Література: [1, с. 12-19]; [2, с. 39-52]; [3, с. 10-19]; [5, с. 32-39]; [4, с. 40-53]; [6, с. 32-95]; [17, с. 26-31]; [33, С. 85-108]; [50, С.95-102]; [62, с.141-151]; [63, с.9-14]; [67, с. 19-36]; [90, с. 131-148]; [139, с.32-36].

Семінарське заняття №3. Рівні та інструменти регулювання міжнародної торгівлі (2 год. сем.)

1. Загальна характеристика рівнів регулювання міжнародної торгівлі.

2. Інструменти (методи) державного регулювання зовнішньої торгівлі.

3. Бар'єри та обмеження в торгівлі послугами.
4. Методи державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності в Україні.

Теми для рефератів і доповідей

1. Класичні та сучасні інструменти протекціонізму: від митних тарифів до «зелених» бар'єрів.
2. Роль СОТ у лібералізації міжнародної торгівлі: успіхи та сучасні кризи.
3. Нетарифні обмеження як основний інструмент сучасних торговельних війн.
4. Державне стимулювання експорту: фінансові, податкові та організаційні інструменти.
5. Регіональна інтеграція як рівень регулювання торгівлі.
6. Антидемпінгові та компенсаційні заходи: механізм захисту національного товаровиробника.
7. Цифровізація міжнародної торгівлі: нові виклики для митного та правового регулювання.
8. Вплив технічних бар'єрів та санітарних стандартів на міжнародний товарообіг.

Основні поняття і терміни

Корпоративний, національний, міждержавний, наддержавний, глобальний рівні регулювання міжнародної торгівлі; механізми та інструменти регулювання міжнародної торгівлі, обмежувальна ділова практика, зовнішньоекономічна та зовнішньоторговельна політики, преференційні режими, реторсії, репресалії, дискримінації в торгівлі, регіональні інструменти зовнішньоторговельного регулювання; економічні, адміністративні та правові методи зовнішньоекономічної політики; політика вільної торгівлі; протекціонізм; тарифні та нетарифні методи регулювання міжнародної торгівлі; мито; квота; ліцензування; тарифні та нетарифні торговельні бар'єри між країнами; внутрішні податки та збори; державні закупівлі; демпінг; субсидії; експортні кредити; оптимальний тариф; тарифна квота; тарифна ескалація; торгова дискримінація; торгове ембарго; торговельні війни;

Світова організація торгівлі; недискримінація; лібералізація торгівлі; багатосторонні переговори (раунди); Генеральна угода з тарифів і торгівлі; тариф; нетарифні обмеження; режим найбільшого сприяння; національний режим; Генеральна угода про торгівлю послугами; Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності; Конференція ООН з торгівлі й розвитку; Міжнародний торговельний центр; Комісія ООН з прав міжнародної торгівлі.

Питання для самоперевірки знань

1. У чому полягає різниця між політикою вільної торгівлі та протекціонізмом? Які причини протекціоністського втручання держави?
2. Як можна визначити тип торговельної політики?
3. Які існують види мита? У чому полягають економічні наслідки запровадження мита?
4. У чому сутність оптимального тарифу?
5. Що таке квота і які існують її види?
6. У чому полягає специфіка ліцензування?
7. Що розуміється під «добровільним» обмеженням експорту?
8. Які існують приховані види торговельних обмежень?
9. У чому полягають фінансові методи торговельної політики?
10. Для чого використовують експортні кредити?
11. У чому сутність торгової дискримінації?
12. Які особливості розвитку митно-тарифного регулювання в Україні?
13. Як здійснюється регулювання міжнародної торгівлі товарами?
14. Які особливості регулювання міжнародної торгівлі послугами?
15. Чому необхідна охорона прав інтелектуальної власності?
16. У чому сутність Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності?
17. У чому сутність положень про спеціальний і диференційований режим стосовно країн, що розвиваються?
18. Яка головна мета та завдання СОТ? Охарактеризуйте систему угод СОТ.

19. Які основні цілі, завдання та напрями діяльності ЮНКТАД?
20. Охарактеризуйте діяльність МТЦ.
21. На які галузі поширюється законодавство, що розробляється ЮНСІТРАЛ?

Питання для обговорення

1. Чиї інтереси уряд має враховувати насамперед, визначаючи свою торговельну політику-інтереси виробників чи споживачів?
2. Імпортні та експортні тарифи більше поширені в розвинутих країнах чи в країнах, що розвиваються? Що є найважливішою функцією тарифу в цих групах країн?
3. Який аргумент на користь протекціонізму найістотніший і чому?
4. Які аргументи на користь тарифного захисту є водночас і найбільш уразливими? Чому?
5. Обговоріть твердження: „Тарифи забезпечують дохід для уряду і захист галузей усередині країни. Через те чим вища ставка мита, тим більший буде дохід і більший захист».
6. Які сильні та слабкі сторони аргументу захисту молодих галузей?
7. У чому полягають інтереси національної оборони в разі захисту їх за допомогою протекціоністських заходів?
8. Чи згодні ви з таким висловлюванням: „Імпортний тариф завдає більше шкоди внутрішнім споживачам цього товару, ніж переваг для його виробника»? Поясніть.
9. Чи має ембарго більше шансів на успіх, якщо його вводити поступово, а не несподівано?
10. Які мають подібні та відмінні риси тарифи та квоти?
11. Чому уряди країн найчастіше використовують квоти, та чи забезпечують квоти більш високий національний виграш, ніж тарифи?
12. Які торговельні війни відбуваються в сучасному світі? Як діють міжнародні торговельні організації в контексті вирішення проблем торговельних війн?
13. Які наслідки вступу України до СОТ для вітчизняної економіки?

14. Як вплинув на міжнародну торговельну діяльність Уругвайський раунд?

15. Які головні відмінності механізмів та інструментів СОТ порівняно з ГАТТ 1947?

16. Як реалізуються національні економічні інтереси за допомогою процедур проведення переговорів та врегулювання суперечок?

17. Як додержування прав на інтелектуальну власність впливає на світову економіку? Хто виграє та хто програє від додержання законів про захист ПІВ?

18. Які шляхи підвищення інституціональної ефективності ЮНКТАД?

19. У чому різниця між державою-членом та державою-спостерігачем в ЮНСІТРАЛ? Які права та обов'язки держав, що беруть участь у її діяльності? Як приймаються рішення Комісії?

Перелік актуальних тем для презентацій та есе, за пунктами плану заняття з акцентом на реалії 2024–2026 років:

Напрямок 1. Загальна характеристика рівнів регулювання

- «Регіоналізація замість глобалізації: чи стане формат Friend-shoring (торгівля з друзями) новим стандартом?» (Есе про зміщення акцентів з СОТ на геополітичні блоки).

- «Криза апеляційного органу СОТ: як регулювати спори у 2026 році?» (Презентація про правовий вакуум у глобальному регулюванні).

- «Цифрові торговельні угоди (DEAs): новий рівень наднаціонального регулювання.» (Презентація. Аналіз угод нового покоління, що регулюють потоки даних).

Напрямок 2. Інструменти (методи) державного регулювання

- «СВАМ (Carbon Border Adjustment Mechanism): новий вид екологічного мита чи прихований протекціонізм?» (Есе. Актуально для 2024-2026 років у контексті торгівлі з ЄС).

- «Експортний контроль над критичними технологіями: регулювання торгівлі напівпровідниками та ШІ.» (Презентація. Аналіз інструментів, що використовуються в технологічному протистоянні США, Китаю та ЄС).

- «Санкційна політика як інструмент примусового регулювання міжнародних ринків.» (**Есе** про трансформацію санкцій з політичного в економічний інструмент).

Напрям 3. Бар'єри та обмеження в торгівлі послугами

- «Регулювання транскордонної дистанційної праці: торговельні бар'єри в епоху Digital Nomads.» (**Презентація** про те, як країни обмежують або стимулюють експорт послуг через аутсорс).

- «Кібербезпека як нетарифний бар'єр: обмеження для іноземних ІТ-платформ та хмарних сервісів.» (**Есе** про нові стандарти безпеки, що діють як ввізне мито).

- «Лібералізація фінансових послуг у межах інтеграційних об'єднань: досвід України на шляху до ЄС.» (**Презентація**. Акцент на гармонізації стандартів).

Напрям 4. Регулювання зовнішньоторговельної діяльності в Україні (2024–2026)

- «"Митний безвіз" та NCTS: як цифровізація змінює швидкість українського експорту.» (**Презентація** практичних результатів впровадження європейських систем).

- «Аграрні суперечки України з країнами-сусідами: інструменти захисту національного експортера в умовах форс-мажору.» (**Есе** про механізми квотування та "стоп-лосс" заходів).

- «Страхування воєнних ризиків як непрямий інструмент стимулювання українського експорту.» (**Презентація**. Аналіз нових державних та міжнародних програм страхування вантажів).

- «Адаптація українського законодавства до Green Deal: виклики для металургійного та аграрного сектору у 2026 році.» (**Презентація**. Прогноз впливу екологічних стандартів ЄС на структуру ЗТД).

Дискусійні питання для обговорення за напрямами семінарського заняття (Case-discussion):

Напрям 1. Загальна характеристика рівнів регулювання

Дискусійне питання:

- «Смерть глобалізму чи його трансформація?» Чи здатна СОТ у 2025–2026 роках залишатися ефективним арбітром, коли найбільші економіки світу (США, Китай, ЄС) все частіше надають перевагу

двостороннім «силовим» угодам та регіональним блокам? Чи не стаємо ми свідками розпаду світової торгівлі на ізольовані «технологічні острови»?

Кейс для обговорення: «Балканізація стандартів 6G та ШІ»

- **Ситуація:** США та Китай розробляють різні технічні стандарти для зв'язку 6G та етичні норми для ШІ.

- **Завдання:** Обговоріть, як цей «розрив» на глобальному рівні вплине на міжнародну торгівлю високотехнологічними товарами. Як малим країнам (як Україна) обирати, до якого рівня регулювання приєднуватися?

Напрямок 2. Інструменти (методи) державного регулювання

Дискусійне питання:

- «Екологічне мито: захист планети чи новий протекціонізм?» Чи є впровадження європейського СВМ (вуглецевого податку) справедливим інструментом регулювання, чи це прихований спосіб закрити ринок ЄС від конкурентів із країн, що розвиваються, у яких немає коштів на швидку «зелену» модернізацію?

Кейс для обговорення: «Війна субсидій в електромобільності»

- **Ситуація:** У 2024-2025 роках ЄС ввів компенсаційні мита на китайські електромобілі через надмірні державні субсидії Китаю. У відповідь Китай почав антидемпінгові розслідування щодо європейського свинини та коньяку.

- **Завдання:** Проаналізуйте ланцюгову реакцію. Хто виграє від таких заходів у довгостроковій перспективі — національний виробник чи споживач? Які інструменти СОТ тут (не) спрацювали?

Напрямок 3. Бар'єри та обмеження в торгівлі послугами

Дискусійне питання:

- «Цифровий суверенітет проти вільної торгівлі.» Чи мають держави право обмежувати транскордонний рух даних (наприклад, забороняти TikTok або хмарні сервіси певних країн) з міркувань національної безпеки? Де закінчується безпека і починається порушення принципів ГАТС (Генеральної угоди про торгівлю послугами)?

Кейс для обговорення: «Deepfake-послуги та етичні бар'єри»

- **Ситуація:** Країна А експортує програмне забезпечення для генерації реалістичного відеоконтенту. Країна Б блокує цей імпорт, посиляючись на захист інформаційного простору.

• **Завдання:** Чи можна вважати таку заборону нетарифним бар'єром у торгівлі послугами? Як класифікувати такі обмеження у 2026 році?

Напрям 4. Регулювання зовнішньоторговельної діяльності в Україні

Дискусійне питання:

• «Лібералізація vs Захист під час відбудови» Після перемоги/завершення активної фази війни, чи повинна Україна зберігати повну лібералізацію торгівлі з ЄС (без мит і квот), чи варто впроваджувати тимчасові захисні заходи для відновлення власної зруйнованої промисловості?

Кейс для обговорення: «Польсько-українська зернова криза: уроки для майбутнього»

• **Ситуація:** Використання сусідніми країнами механізму «захисних застережень» (safeguards) проти українського агроімпорту попри режим вільної торгівлі.

• **Завдання:** Спрогнозуйте, які інструменти регулювання (черговість митного контролю, ветеринарні сертифікати, ліцензування) будуть найбільш критичними у відносинах України з ЄС у 2025–2026 роках під час переговорів про вступ.

Ділова гра: Розділіть студентів на групи («Уряд України», «Єврокомісія», «Секретаріат СОТ», «Український бізнес») і запропонуйте їм розв'язати кейс із зерном або електромобілями з позиції інтересів їхньої ролі.

Тематика додаткових дискусій:

Дискусія 1. «Friend-shoring vs Global Trade»: Чи не призведе політика торгівлі лише з «дружніми» країнами до глобального дефіциту ресурсів та неконтрольованої інфляції у 2026 році?

Дискусія 2. «СВАМ — порятунок чи пастка?»: Чи є екологічні мита ЄС справедливим внеском у боротьбу з кліматом, чи це інструмент примусу країн, що розвиваються, до купівлі дорогих європейських технологій?

Дискусія 3. «Штучний інтелект без кордонів?»: Чи потрібно вводити глобальне квотування на послуги, що надаються іноземним ІІІ (наприклад, дизайн, копірайтинг), для захисту національного

ринку праці?

Дискусія 4. «Вільна торгівля після війни»: Чи повинна Україна у 2026 році вимагати продовження режиму «торговельного преференційного безвізу» з ЄС, чи ми маємо бути готові до повернення квот для захисту європейських фермерів?

Дискусія 5. «Цифрова митниця»: Чи здатна повна автоматизація (без участі інспектора) повністю викоринити корупцію в регулюванні ЗТД, чи вона лише змінить її форми?

Завдання для набуття практичних навичок

1. В Україні діє правило, що в країну можна імпортувати тільки ті дині, які вирощуються та збираються з дотриманням технологій, які використовують українські виробники. Така вимога відповідає державним стандартам щодо безпеки робітників та якості товару.

Формуються дві малі групи студентів. Перша група повинна виступити в ролі представника України в СОТ та захистити таку імпорتنу політику. Друга група виступає в ролі іноземного виробника динь і доводить, що така вимога є несправедливим обмеженням торгівлі.

2. Швейцарська фірма виробляє телевізори в Китаї, а потім експортує їх до Швейцарії та інших країн. Складання телевізорів у Китаї було організовано, щоб скористатися перевагами дешевої та кваліфікованої робочої сили. При виборі місця для складального виробництва як варіанти розглядалися також Таїланд і Гонконг. Уряд Швейцарії вирішив запровадити 100-відсоткове вартісне мито на імпорт телевізорів з Китаю, щоб покарати цю країну за встановлення адміністративних торговельних бар'єрів, спрямованих на обмеження швейцарського експорту в Китай.

Формують дві малі групи студентів, кожна з яких вирішує, як слід діяти швейцарській фірмі у зв'язку з такою постановою уряду та обґрунтувати свою позицію.

3. Українському уряду необхідно визначити наслідки імпортного тарифу на металообробне устаткування. Яка уряду для цього потрібна інформація?

4.

5. В Україні всього одна компанія виробляє автобуси. Без державної допомоги вона повністю розориться через конкуренцію з боку Угорщини. Яка з політик буде найдорожча та найдешевша для України:

I варіант: виплачувати українській компанії субсидію за кожний автобус, не захищаючи ринок від імпорту;

II варіант: ввести тарифи, які дорівнюють субсидії в політиці I;

III варіант: ввести імпортні квоти, які приведуть до такого самого скорочення, як і політика II?

Формуються дві малі групи студентів, які формулюють свої варіанти відповіді на поставлене запитання та потім їх обговорюють.

Контрольні завдання

1. Визначте правильні відповіді (так чи ні):

1.1 Чи є Світова організація торгівлі (COT) головним органом регулювання торгівлі на наднаціональному рівні?

1.2 Чи передбачає політика «Friend-shoring» розширення торговельних зв'язків з усіма країнами світу незалежно від їх політичного устрою?

1.3 Чи є Митний союз глибшим рівнем інтеграції, ніж зона вільної торгівлі?

1.4 Чи вважається «торговельна фрагментація» процесом, що сприяє повній глобалізації світової економіки?

1.5 Чи регулюються правила міжнародної торгівлі послугами угодою ГАТС (GATS)?

1.6 Чи належить адвалерне мито до тарифних методів регулювання торгівлі?

1.7 Чи є встановлення квот (кількісних обмежень) на імпорт прикладом тарифного бар'єру?

1.8 Чи застосовуються антидемпінгові мита як засіб захисту від імпорту за цінами, нижчими від ринкових?

1.9 Чи вважається механізм вуглецевого коригування (CBAM) сучасним інструментом «зеленого» протекціонізму?

1.10 Чи є повна заборона на ввезення товару (ембарго) адміністративним методом регулювання?

1.11 Чи включає ГАТС «споживання за кордоном» як один із

чотирьох способів надання послуг?

1.12 Чи вважається вимога щодо локалізації персональних даних на національних серверах цифровим бар'єром?

1.13 Чи поширюється режим найбільшого сприяння (MFN) виключно на торгівлю товарами, ігноруючи сферу послуг?

1.14 Чи є ліцензування професійної діяльності (напр., лікарів чи юристів) формою регулювання доступу до ринку послуг?

1.15 Чи означає «національний режим», що іноземні постачальники послуг мають отримувати гірші умови, ніж місцеві компанії?

1.16 Чи є система NCTS (Phase 5/6) ключовим технічним інструментом реалізації «митного безвізу» в Україні?

1.17 Чи скасовує статус Авторизованого економічного оператора (АЕО) необхідність будь-якого митного оформлення товарів?

1.18 Чи є Угода про асоціацію з ЄС правовою основою для лібералізації торгівлі між Україною та Євросоюзом?

1.19 Чи відповідає Міністерство економіки України за проведення антидемпінгових розслідувань?

1.20 Чи дозволяє режим е-резидентства іноземним ІТ-спеціалістам вести бізнес в Україні дистанційно?

2. Рішення задач:

Задача 2.1 Розрахунок комбінованого мита та ПДВ

Умова: Українська компанія імпортує партію взуття з Китаю.

Митна вартість партії: 10 000 євро. Кількість: 500 пар. Ставка мита: комбінована — 10%, але не менше 2 євро за пару. Ставка ПДВ: **20%**. Курс валют: стабільний для розрахунку (1:1 для простоти прикладу).

Завдання: Визначити загальну суму митних платежів до бюджету.

Задача 2.2 Антидемпінгове мито та конкурентоспроможність

Умова: На ринку України ціна на металевий дріт національного виробника становить 800 \$/т. Іноземна компанія почала поставки аналогічного дроту за ціною 600 \$/т. Після розслідування Мінекономіки було встановлено факт демпінгу та введено антидемпінгове мито у розмірі 35%.

Завдання: Розрахувати нову ціну імпортного товару та визначити, чи став національний виробник конкурентоспроможним за ціною.

Література: [1, с. 30-42]; [2, с. 39-52]; [3, с. 45-84]; [4, с. 169-243]; [5, с. 254-323]; [6, с. 266-360]; [49, с. 26-40]; [55, с. 24-39]; [59, с. 69-86]; [61, с. 25-33]; [70, с. 66-85]; [77, с. 97-109].

Семінарське заняття 4. Форми міжнародної торгівлі й особливості ціноутворення у зовнішньо-економічній діяльності (2 год. сем.)

1. Систематизація форм міжнародної торгівлі.
2. Форми міжнародної торгівлі за специфікою регулювання.
3. Форми міжнародної торгівлі за специфікою взаємодії суб'єктів.
4. Форми міжнародної торгівлі за специфікою предмета торгівлі.
5. Поняття і класифікація методів ціноутворення.
6. Основні моделі ціноутворення в сучасній ринковій економіці.

Теми для рефератів і доповідей

1. Класифікація форм міжнародної торгівлі: традиційна, компенсаційна та торгівля за кооперацією.
2. Особливості міжнародної торгівлі послугами: інжиніринг, консалтинг, лізинг.
3. Міжнародна торгівля продукцією інтелектуальної власності: ліцензії, патенти, ноу-хау.
4. Сучасні методи міжнародної торгівлі: біржова, тендерна та аукціонна торгівля.
5. Компенсаційні (зустрічні) угоди у світовій практиці.
6. Електронна комерція як нова форма міжнародної торгівлі.
7. Прямі зв'язки та спільні підприємства як форми виробничої кооперації.
8. Особливості ціноутворення на світових товарних ринках.
9. Фактори, що впливають на рівень світових цін (вплив попиту, пропозиції та конкуренції).
10. Використання базисних умов поставки (Incoterms 2020/2030) при формуванні ціни контракту.

11. Методи визначення ціни у міжнародних контрактах: фіксовані, рухливі та тверді ціни.
12. Роль біржових котирувань у ціноутворенні на сировинні товари.
13. Ціноутворення на послуги (інжиніринг, консалтинг) у ЗЕД.
14. Валютні ризики та їх вплив на ціноутворення в міжнародних операціях.
15. Тарифні та нетарифні методи регулювання ЗЕД: вплив на ціну товару.
16. Преференційна торгівля: особливості формування цін в умовах зон вільної торгівлі.
17. Особливості торгівлі сировинними товарами.
18. Оцінка патентної чистоти товару при міжнародних розрахунках.
19. Державне регулювання та підтримка експорту в Україні.
20. Тенденції розвитку біржової торгівлі та її вплив на світові ціни.

Основні поняття і терміни

Форми міжнародної торгівлі; звичайна торгівля, торгівля за режимом найбільшого сприяння, преференційна торгівля, прикордонна торгівля, дискримінаційна торгівля, традиційна торгівля, торгівля з кооперацією, компенсаційна (зустрічна) торгівля, орендна торгівля (лізинг) електронна торгівля, внутрішньо-фірмова торгівля; міжнародні торгові класифікатори; міжнародні товарні номенклатури; світова ціна, трансфертна ціна, фактурна ціна, довідкові ціни, біржове котирування, паушальний платіж, роялті, методи ціноутворення; світові товарні ринки; торгівля готовою продукцією, міжнародна торгівля сировиною, промисловими товарами, послугами, продукцією інтелектуальної праці; патент; ліцензія; промислові зразки, товарний знак; ноу-хау; міжнародна торгівля інжиніринговими послугами; міжнародна ліцензійна торгівля; бартерні операції; операції з давальницькою сировиною; міжнародні товарні угоди, прості та складні компенсаційні угоди; міжнародний франчайзинг; прямий та непрямий експорт, паралельний («сірий») імпорт; валютне застереження.

Питання для самоперевірки знань

1. Яка існує класифікація форм міжнародної торгівлі?
2. Які розрізняють міжнародні торгові класифікації товарів?
3. Які розрізняють види цін у міжнародній торгівлі?
4. Які є форми міжнародної торгівлі щодо предмета торгівлі?
5. Охарактеризуйте світові ринки сировинних та промислових товарів.
6. Що таке послуги і чим вони відрізняються від товарів?
7. Які існують класифікації послуг?
8. Які є способи здійснення міжнародної торгівлі послугами?
9. Охарактеризуйте структуру світового ринку послуг.
10. У чому сутність міжнародної торгівлі продукцією інтелектуальної праці?
11. Чому зростає міжнародна торгівля ліцензіями?
12. Що є об'єктами ліцензій і які існують види ліцензій?
13. На підставі яких договорів здійснюються операції з міжнародного ліцензування?
14. Які бувають форми ліцензійних винагород?
15. У чому сутність міжнародної торгівлі інжиніринговими послугами?
16. Які чинники впливають на розвиток міжнародного ринку інжинірингових послуг та які його особливості?
17. Які методи розрахунку винагороди консультанта використовуються в сучасній практиці?
18. Які є форми міжнародної торгівлі щодо способу та організації взаємовідносин між партнерами?
19. У чому полягає специфіка зустрічної торгівлі та які існують її види?
20. Які особливості електронної торгівлі?
21. Які особливості міжнародного лізингу?
22. Охарактеризуйте міжнародну виробничу кооперацію та її основні форми.
23. Що таке «світова ціна» та які три умови мають виконуватися, щоб ціна вважалася світовою?
24. Які складові витрат формують базис для розрахунку експортної ціни за методом «витрати плюс» (Cost-plus)?

25. У чому суть методу ціноутворення на основі цільового прибутку (рентабельності інвестованого капіталу)?

26. Які джерела інформації про ціни (довідкові, преїскурантні, біржові котирування) є найбільш надійними при обґрунтуванні ціни ЗЕД-контракту?

27. Сформулюйте сутність трансфертного ціноутворення та назвіть мету його використання транснаціональними корпораціями.

Питання для обговорення

1. Які фактори зумовлюють становлення й розвиток тієї чи іншої форми міжнародної торгівлі?

2. Як представлена Україна на світових ринках сировини та промислових товарів?

3. Прокоментуйте факт зростаючої ролі сфери послуг у міжнародній торгівлі.

4. Які сучасні тенденції розвитку транспортних перевезень?

5. Визначте основні проблеми та перспективи розвитку транспортних послуг в Україні.

6. Які особливості дії ринку туристських послуг в умовах сьогодення? Що вам відомо про конкуренцію в сфері туризму.

7. Перелічить проблеми та перспективи розвитку туристських послуг в Україні.

8. Які форми торгівлі виділяють залежно від рівня протекціонізму державної торговельної політики?

9. Що таке «правила походження товарів» та яка їхня роль у функціонуванні зон вільної торгівлі (ЗВТ)?

10. Чим відрізняється режим преференційної торгівлі від режиму найбільшого сприяння (РНС)?

11. Що таке «добровільне обмеження експорту» та чому воно має примусовий характер?

12. За допомогою яких інструментів держава здійснює контингентування міжнародної торгівлі?

13. «Паралельний імпорт»: захист прав споживачів від монополю високих цін брендів чи легалізоване порушення прав інтелектуальної власності?

14. Як запровадження екологічних мит (наприклад,

європейського СВМ) трансформує географічну структуру та форми торгівлі країн, що розвиваються?

15. Чи здатні сучасні інструменти СОТ ефективно протидіяти прихованим формам нетарифного протекціонізму (технічним, санітарним бар'єрам)?

16. Міжнародний лізинг проти класичного міжнародного кредиту: яку форму взаємодії вигідніше обрати українському підприємству для модернізації виробництва в сучасних умовах?

17. Бартер та валютний кліринг: чи є ці форми взаємодії ознакою регресу світової торгівлі, чи це безальтернативні інструменти обходу фінансових санкцій?

18. Чим відрізняється міжнародний інжиніринг від міжнародного консалтингу?

19. Що таке «ноу-хау» та за допомогою яких механізмів забезпечується його захист під час міжнародного обміну?

20. Роялті проти паушального платежу: як збалансувати фінансові ризики та інтереси експортера й імпортера при торгівлі ліцензіями на технології?

21. Які сектори міжнародної торгівлі послугами (ІТ, логістика, освіта) мають найбільший експортний потенціал для України та які бар'єри стримують їх розвиток?

Перелік актуальних тем для мультимедійних презентацій

Рекомендований формат: 10–12 слайдів, обов'язкова наявність графіків, діаграм міжнародних організацій (СОТ, ЮНКТАД) та інфографіки.

Напрямок 1. Систематизація форм міжнародної торгівлі

- Цифрова трансформація класичного товарообігу: структура та обсяги глобальної e-commerce у 2025–2026 роках.

- Еволюція міжнародного лізингу: від оренди обладнання до шерингової економії (Sharing Economy – економіки спільного споживання) на світовому ринку.

Напрямок 2. Форми міжнародної торгівлі за специфікою регулювання

- Санкційні режими та торговельні ембарго: як геополітичні обмеження змінюють карту глобальних поставок.

- Зелений протекціонізм ЄС: механізм вуглецевого коригування імпорту (СВАМ) та його вплив на українських експортерів.

Напрямок 3. Форми міжнародної торгівлі за специфікою взаємодії суб'єктів

- Екосистеми міжнародних маркетплейсів (Amazon, Alibaba, Тему): нова роль посередників у транскордонній торгівлі.
- Глобальний аутсорсинг бізнес-процесів (BPO): модель взаємодії IT-сектору України із замовниками з Кремнієвої долини.

Напрямок 4. Форми міжнародної торгівлі за специфікою предмета торгівлі

- Торгівля технологіями штучного інтелекту: особливості міжнародного франчайзингу та ліцензування програмного забезпечення.
- Світовий ринок «зеленого» водню: формування нової товарної структури енергетичного сектору.

Напрямок 5. Поняття і класифікація методів ціноутворення

- Практика застосування правил Incoterms 2020 у калькуляції експортної ціни (на прикладі зернового коридору чи металургії).
- Стратегії мінімізації податків через ТЦУ: як сучасні ТНК використовують трансфертні ціни.

Напрямок 6. Основні моделі ціноутворення в сучасній ринковій економіці

- Алгоритмічне ціноутворення (Dynamic Pricing): як штучний інтелект формує ціни на авіаквитки та готелі в реальному часі.
- Цінові шоки на ринку нафти та газу: моделі ціноутворення ОПЕК+ в умовах енергетичного переходу.

Перелік актуальних тем для аналітичних есе

Рекомендований формат: 3–5 сторінок (до 1500 слів). Акцент на висловленні власної аргументованої позиції (проблемний підхід).

Напрямок 1. Систематизація форм міжнародної торгівлі

- «Чи замінить транскордонна цифрова торгівля традиційні форми фізичного експорту: погляд у 2030 рік?»
- «Торговельні війни XXI століття: повернення до меркантилізму чи трансформація глобалізму?»

Напрям 2. Форми міжнародної торгівлі за специфікою регулювання

- «Регіональні торговельні угоди (РТУ) проти правил СОТ: чи існує майбутнє у багатосторонньої торговельної системи?»
- «Двосічний меч експортного контролю: захист національної безпеки чи інструмент недобросовісної конкуренції?»

Напрям 3. Форми міжнародної торгівлі за специфікою взаємодії суб'єктів

- «Внутрішньо-фірмова торгівля ТНК: загроза для національних бюджетів чи двигун глобальної інтеграції?»
- «Nearshoring та Friendshoring: як концепція деглобалізації змінює логістичні стратегії міжнародних корпорацій».

Напрям 4. Форми міжнародної торгівлі за специфікою предмета торгівлі

- «Торгівля квотами на викиди парникових газів: фінансовий спекулятивний інструмент чи реальний крок до порятунку планети?»
- «Міжнародна торгівля послугами VS торгівля товарами: який сектор забезпечить стійкість економіки України в поствоєнний період?»

Напрям 5. Поняття і класифікація методів ціноутворення

- «Принцип "витагнутої руки" (Arm's Length Principle) у трансфертному ціноутворенні: чому ТНК завжди на крок попереду податкових органів?»
- «Цінові дисконти та надбавки у міжнародних контрактах як інструмент управління комерційними ризиками».

Напрям 6. Основні моделі ціноутворення в сучасній ринковій економіці

- «Модель лідерства в цінах на світових ринках: як поведінка глобальних монополістів порушує принципи вільної торгівлі».
- «Етичні межі динамічного ціноутворення: коли максимізація прибутку перетворюється на спекуляцію під час світових криз».

Дискусійні питання для обговорення за напрямами семінарського заняття (Case-discussion):

Напрям 1. Систематизація форм міжнародної торгівлі **Дискусійні питання:**

- Традиційні vs. Цифрові форми: Чи доцільно виділяти електронну комерцію в окрему форму міжнародної торгівлі, чи це лише новий інструмент реалізації традиційних форм?

- Еволюція класифікацій: Які критерії систематизації форм торгівлі (географічний, товарний, організаційний) є найбільш релевантними для транснаціональних корпорацій у XXI столітті?

Практичний кейс:

- Кейс «Екосистема Amazon або Alibaba»: Студенти аналізують структуру операцій великого маркетплейсу та класифікують його діяльність. Вони мають розмежувати, де компанія виступає як прямий експортер, де як посередник, а де здійснює торгівлю послугами (хмарні технології, логістика).

Напрямок 2. Форми міжнародної торгівлі за специфікою регулювання

Дискусійні питання:

- Санкції та паралельний імпорт: Чи можна вважати паралельний імпорт (сірий імпорт) легітимною формою міжнародної торгівлі в умовах жорстких геополітичних обмежень?

- Зони вільної торгівлі (ЗВТ) проти протекціонізму: Як регуляторні пільги в межах регіональних інтеграційних об'єднань (наприклад, ЄС чи USMCA) дискримінують аутсайдерів ринку?

Практичний кейс:

- Кейс «Зерновий коридор або експортні квоти»: Моделювання ситуації, коли країна-експортер стикається з раптовим введенням захисних мит або екологічних податків (наприклад, СВМ у ЄС). Студенти мають розробити стратегію обходу або адаптації підприємства до нових регуляторних бар'єрів.

Напрямок 3. Форми міжнародної торгівлі за специфікою взаємодії суб'єктів

Дискусійні питання:

- Прямий експорт vs. Посередництво: У яких галузях залучення міжнародних дистриб'юторів є економічно вигіднішим за побудову власної мережі, попри втрату маржинальності?

- Компенсаційна торгівля (зустрічні закупівлі): Чи є бартерні та компенсаційні угоди рудиментом минулого, чи вони залишаються ефективним інструментом торгівлі з країнами, що мають дефіцит твердої валюти?

Практичний кейс:

Кейс «Вихід бренду на ринок Азії»: Студентам пропонується обрати українського виробника (наприклад, солодошів чи косметики). Вони мають порівняти три стратегії взаємодії: роботу через місцевого ексклюзивного агента, створення спільного підприємства (Joint Venture) або продаж франшизи.

Напрямок 4. Форми міжнародної торгівлі за специфікою предмета торгівлі

Дискусійні питання:

- Матеріальне проти нематеріального: Що складніше калькулювати, захищати та регулювати на світовому ринку: високотехнологічне обладнання чи права на його програмне забезпечення та патенти?
- Феномен торгівлі послугами: Чому класичні митні інструменти є неефективними для стримування експансії міжнародного ІТ-аутсорсингу чи консалтингу?

Практичний кейс:

• **Кейс «Експорт франшизи ІТ-продукту»:** На прикладі компанії, що продає SaaS-рішення (програмне забезпечення як послугу) та обладнання до нього. Студенти аналізують специфіку контракту, де одночасно присутні експорт товарів, ліцензійна угода (рояліті) та технічний консалтинг.

Напрямок 5. Поняття і класифікація методів ціноутворення

Дискусійні питання:

- Витратний vs. Ринковий підхід: Чому метод «витрати плюс прибуток» часто веде до банкрутства експортера на конкурентних світових ринках, і як перейти на ціноутворення на основі цінності (Value-based pricing)?
- Трансфертне ціноутворення: Де проходить межа між легальною оптимізацією витрат всередині ТНК та кримінальним ухиленням від сплати податків?

Практичний кейс:

• **Кейс «Калькуляція експортної ціни за Incoterms»:** Розрахункова задача. Студентам надано базові витрати виробництва. Вони мають розрахувати кінцеву ціну для іноземного покупця за умов поставки FCA (Київ), FOB (Одеса) та CIF (Роттердам), враховуючи фрахт, страхування та митні збори.

Напрям 6. Основні моделі ціноутворення в сучасній ринковій економіці

Дискусійні питання:

- Динамічне ціноутворення (Dynamic Pricing): Чи є етичним використання ІІІ для миттєвої зміни цін на авіаквитки чи готелі залежно від профілю користувача та попиту?
- Стратегія демпінгу на міжнародних ринках: Коли демпінг є агресивним інструментом захоплення ринку, а коли — неминучою стратегією виживання нового гравця? Як протидіяти антидемпінговим розслідуванням?

Практичний кейс:

• **Кейс** «Цінова війна на ринку електромобілів»: Студенти розбирають реальні стратегії компаній (наприклад, Tesla проти BYD). Вони аналізують, яку модель ціноутворення використовують лідери ринку (проникнення, зняття вершків чи лідерство у витратах) та прогнозують наслідки цієї боротьби для європейських виробників.

Питання для набуття практичних навичок

1. Проаналізуйте стан світового ринку сировинних товарів (вид товару на вибір).
2. Проаналізуйте стан світового ринку промислових товарів (вид товару на вибір).
3. Проаналізуйте стан та розвиток міжнародної торгівлі машино-технічною продукцією (вид продукції на вибір).
4. Проаналізуйте зміни, які відбулися протягом останніх п'яти років, у зовнішній торгівлі послугами окремої країни, групи країн (країна та вид послуг на вибір).
5. Виявіть зміни, які відбулися протягом останніх п'яти років у зустрічній торгівлі окремої країни (вид зустрічної торгівлі та країна на вибір).
6. Визначте, що треба зробити в законодавчому та інституційному плані для суттєвого збільшення обсягу зовнішньої торгівлі України продукцією інтелектуальної праці.
7. Сформулюйте перспективи впливу інформаційно-комп'ютерних технологій на міжнародну торгівлю сировиною, промисловими товарами та послугами.
8. Визначте, як можна використовувати інформаційно-

комп'ютерні технології для полегшення участі малих та середніх підприємств у міжнародній виробничій кооперації.

9. Проаналізуйте розвиток міжнародного лізингу в окремій країні (країна на вибір).

Контрольні завдання

1. Визначте правильні відповіді (так чи ні):

1. Чи правда, що традиційна торгівля готовою продукцією повністю виключає зустрічні (компенсаційні) зобов'язання сторін щодо закупівлі товарів?

2. Чи є транснаціоналізація виробництва головним чинником виділення внутрішньо-фірмової торгівлі в окрему класифікаційну групу?

3. Чи вважається «паралельний імпорт» формою торгівлі, яка здійснюється виключно в межах офіційної дистриб'юторської мережі правовласника торговельної марки?

4. Чи дозволяє режим преференційної торгівлі в межах Зон вільної торгівлі (ЗВТ) застосовувати нульові митні ставки до товарів походженням з третіх країн без сертифіката походження?

5. Чи є кліринг формою міжнародних розрахунків, за якої взаємні вимоги та зобов'язання експортерів та імпортерів зараховуються без використання готівкової твердої валюти?

6. Чи передбачає операція непрямого експорту обов'язкове залучення незалежного торговельного посередника (брокера, дилера) у країні покупця або продавця?

7. Чи регулюється міжнародна торгівля ліцензіями та патентами тими ж самими правилами ГАТТ (GATT), що й торгівля матеріальними товарами?

8. Чи можна вважати міжнародний інжиніринг формою торгівлі послугами, яка матеріалізується у вигляді технічної документації, креслень та проектів?

9. Чи є витратний метод ціноутворення («cost-plus») найбільш гнучким інструментом для швидкого реагування на цінові зміни конкурентів на світовому ринку?

10. Чи використовується метод ціноутворення на основі сприйняття цінності (value-based pricing) переважно для масових сировинних товарів (нафта, зерно)?

2. Рішення задач:

Задача 2.1 Розрахунок ціни за базисами Incoterms 2020 та вибір оптимальних умов

Умова: Український експортер із Житомира продає партію пиломатеріалів покупцю з Польщі. Вага партії — 22 тонни. Очікувана виручка експортера (собівартість + прибуток) становить 25 000 EUR. Експортне мито та послуги брокера в Україні складають 400 EUR. Завантаження на автомобіль у Житомирі — 150 EUR. Доставка вантажівкою з Житомира до кордону (Ягодин) — 600 EUR, а від кордону до складу покупця у Варшаві — ще 800 EUR. Страхування вантажу на всьому шляху коштує 200 EUR. Імпортне мито та очищення в Польщі коштує 500 EUR.

Завдання: Розрахувати ціну контракту за трьома базисами: FCA (Житомир), CPT (Варшава) та DDP (Варшава).

Задача 2.2 Визначення експортної ціни методом «Витрати плюс»

Умова: Підприємство виробляє сонячні панелі для експорту до Румунії. Повні витрати на виробництво однієї панелі складають 120 USD. Транспортні витрати на доставку партії з 500 панелей до порту Констанца становлять 4 000 USD. Страхова премія за всю партію — 500 USD. Підприємство закладає цільову рентабельність (прибуток) у розмірі 20% від повних витрат виробництва.

Завдання: Розрахувати мінімальну експортну ціну за умов поставки CIF (Констанца) для однієї сонячної панелі.

Література: [1, с. 56-102]; [2, с. 64-150]; [3, с. 85-131]; [4, с. 244-323]; [5, с. 47-190]; [6, с. 96-171]; [8, с. 3-10]; [9, с. 16-22]; [10, с. 3-11]; [26, с. 27-31]; [60, с. 405-408]; [92, с. 4-22]; [99, с. 31-49]; [100, с. 115-128].

МОДУЛЬ 2

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Семінарське заняття №5. Біржова торгівля на міжнародних товарних і фінансових ринках (2 год сем.)

1. Інвестиції: Міжнародна біржова торгівля на основних біржових майданчиках. Оцінка динаміки і структури біржової торгівлі за різними характеристиками на товарних і фондових біржах світового рівня.
2. Особливості впливу глобалізації та деглобалізації на світовий біржовий ринок у сучасних умовах.
3. Біржові інструменти, деривативи, ф'ючерси, опціони.
4. Основні напрями розвитку сучасної міжнародної біржової торгівлі.

Теми для рефератів і доповідей

1. Роль товарних бірж у ціноутворенні на світовому ринку: як котирування впливають на реальні контракти.
2. Еволюція товарних бірж: від торгівлі реальним товаром до ф'ючерсних та опціонних контрактів.
3. Провідні світові товарні біржі: порівняльний аналіз (LME, CBOT, NYMEX).
4. Біржова торгівля енергоносіями: специфіка ринку нафти та природного газу.
5. Світовий ринок сільськогосподарської продукції: механізми функціонування зернових бірж.
6. Міжнародні валютні біржі: механізм проведення операцій та роль у стабілізації валютних курсів.
7. Фондові біржі як індикатор стану світової економіки: аналіз діяльності NYSE та NASDAQ.
8. Ринок похідних фінансових інструментів (деривативів): хеджування ризиків у міжнародній торгівлі.
9. Вплив цифровізації на біржову торгівлю: алгоритмічний

трейдинг та використання штучного інтелекту.

10. Криптовалютні біржі: інтеграція цифрових активів у сучасну світову фінансову систему.

11. Державне та міжнародне регулювання біржової діяльності: досвід розвинених країн.

12. Хеджування як інструмент мінімізації ризиків: стратегії для міжнародних торговельних компаній.

13. Тенденції розвитку біржової торгівлі в Україні: шлях до інтеграції у світовий простір.

14. Спекулятивні операції на міжнародних біржах: вплив на волатильність світових цін.

15. Класифікація міжнародних аукціонів (англійські, голландські, відкриті, закриті).

16. Специфіка торгівлі сировиною на міжнародних аукціонах: ринки хутра, вовни, чаю та тютюну.

17. Механізм проведення міжнародних аукціонів з продажу предметів мистецтва та антикваріату (на прикладі Sotheby's та Christie's).

18. Правове регулювання та митне оформлення товарів, придбаних на міжнародних аукціонах.

Основні поняття і терміни

Організовані товарні ринки, біржова інфраструктура, міжнародна товарна біржа; біржові товари; біржові операції; реальні угоди: угоди з негайним постачанням та угоди на товар з постачанням у майбутньому; ф'ючерсні угоди; опціон, хеджування; міжнародні валютні біржі, криптовалютні біржі; біржові інструменти, біржового ціноутворення, бенчмарк, лістинг, кліринг, маркетмейкер, дедоларизація, контанго, беквордація, варіаційна маржа, ритейл, токенизація реальних активів; міжнародний товарний аукціон; аукціонні товари; міжнародні торги (тендери), тендерний комітет; тендерна документація; міжнародні ярмарки; міжнародні виставки.

Питання для самоперевірки знань

1. У чому полягає сутність та функції міжнародних товарних

бірж?

2. З яких елементів складається біржова інфраструктура?

3. Які особливості біржової торгівлі?

4. Які основні цілі діяльності міжнародних товарних бірж?

5. За якими ознаками можна класифікувати міжнародні товарні біржі?

6. Яка структура біржових товарів?

7. На які види поділяються біржові угоди?

8. Які особливості угод на реальний товар?

9. Які особливості ф'ючерсних угод?

10. Охарактеризуйте сутність спекулятивних операцій та операцій хеджування.

11. Яка послідовність виконання біржових операцій?

12. Які тенденції розвитку біржової торгівлі?

13. Назвіть сучасні тенденції розвитку міжнародних товарних бірж.

14. У чому полягає сутність міжнародних товарних аукціонів та які їхні особливості?

15. Які товари є предметом торгу на міжнародних товарних аукціонах?

16. За якими ознаками можна класифікувати міжнародні товарні аукціони?

17. Які існують етапи проведення аукціонів, у чому їхній зміст?

18. У чому полягає сутність міжнародних торгів?

19. Хто організує торги?

20. Які товари є предметом торгу на міжнародних торгах?

21. За якими ознаками можна класифікувати міжнародні торги?

22. Які існують етапи проведення міжнародних торгів, у чому їхній зміст?

23. Що входить до тендерної документації?

24. У чому полягає сутність міжнародних ярмарок?

25. У чому полягає сутність міжнародних виставок?

26. Охарактеризуйте переваги міжнародних ярмарок/виставок.

27. За якими ознаками можна класифікувати міжнародні ярмарки/ви-ставки?

28. Проходження яких етапів передбачає участь фірми в міжнародній ярмарці/виставці?

29. Хто регулює діяльність міжнародних ярмарок/виставок?

Питання для обговорення

1. Як здійснювався розвиток біржової торгівлі?
2. Як формувалися сучасні міжнародні товарні біржі?
3. У чому особливості організаційної структури товарної біржі?
4. Як діє розрахунково-клірингова палата?
5. Як здійснюється котирування цін на біржі?
6. Які існують різновиди ф'ючерсних угод?
7. Які існують у біржовій торгівлі види доручень на виконання угоди, що застосовуються між брокером та клієнтом?
8. Охарактеризуйте основні способи проведення аукціонів.
9. Які сучасні тенденції розвитку міжнародної аукціонної торгівлі?
10. Охарактеризуйте міжнародну регламентацію торгів: мета та основні вимоги.
11. У чому полягає значення міжнародних торгів для країн, що розвиваються?
12. У чому сутність умов торгів?
13. Як відповідні національні та міжнародні організації регулюють діяльність міжнародних виставок/ярмарок?

Перелік тем для мультимедійних презентацій

При підготовці презентацій необхідно робити акцент на візуалізацію даних, графіки, карти торговельних потоків та інфографіку.

Напрямок 1: Провідні біржові майданчики (Динаміка та структура)

- «Топ-10 світових бірж 2025: зміна лідерів та обсягів торгівлі». (NYSE vs. азійські майданчики).
- «Реформа T+1 на ринках США та Індії: як швидкість розрахунків змінила глобальну ліквідність».
- «Бум IPO на біржах Перської затоки (Tadawul, ADX): новий центр тяжіння світового капіталу».

Напрямок 2: Товарні біржі та ціноутворення. Міжнародні аукціони, торги, виставки / ярмарки

- «LME у 2024–2026 рр.: трансформація Лондонської біржі металів під тиском санкцій».
- «Біржовий ринок какао та кави: причини рекордних цінових шоків та їх вплив на ритейл».
- «Енергетичні хаби Азії: як формуються альтернативні цінові індекси на нафту та газ».
- Міжнародні тендери як основний метод державних закупівель у світовій практиці.
- Процедура організації та етапи проведення міжнародних торгів (від підготовки документації до укладання контракту).
- Електронні торги у світовій практиці: переваги прозорості та розширення географії учасників.
- Особливості участі українських компаній у міжнародних тендерах (ЄБРР, Світовий банк).
- Історія виставково-ярмаркової діяльності: від середньовічних ярмарків до сучасних глобальних експо-центрів.
- Сучасна роль міжнародних виставок як інструменту маркетингу та комунікації.
- Класифікація міжнародних виставок (галузеві, універсальні, національні).
- Планування та організація участі підприємства у міжнародній виставці (бюджетування, логістика, стендова забудова).

Напрямок 3: Вплив глобалізації та деглобалізації

- «Карта фрагментації: формування регіональних біржових блоків (Захід vs БРІКС+)».
- «Дедоларизація біржових розрахунків: частка юаня та національних валют у торгах сировиною».
- «Санкції як інструмент біржового впливу: аналіз наслідків для світових цін на алюміній та нікель».

Напрямок 4: Сучасні біржові інструменти та деривативи

- «Ера опціонів OTC: як надкороткі контракти стали головним інструментом спекуляцій».
- «Ф'ючерси на "зелену" енергію та вуглецеві квоти: як працює ринок екологічних деривативів».
- «Свопи та форварди у міжнародній торгівлі: стратегії захисту від валютних ризиків у 2025 році».

Перелік тем для аналітичних есе

При написанні есе особливий акцент на критичне мислення, синтез теорій та прогнозування

Напрям 1: Провідні біржові майданчики (Динаміка та структура)

- «Конкурентоспроможність європейських фондових бірж у світі домінуючих США та Азії: занепад чи трансформація?»
- «Роль біржової інфраструктури у залученні прямих іноземних інвестицій в економіки країн, що розвиваються».

Напрям 2: Товарні біржі та ціноутворення. Міжнародні аукціони, торги, виставки / ярмарки

- «Кінець епохи єдиного бенчмарку: чи можливе існування об'єктивної світової ціни в умовах фрагментації ринків?»
- «Вплив кліматичних змін на волатильність ф'ючерсів на сільськогосподарську продукцію: довгострокові прогнози».
- Вплив електронної комерції та діджиталізації на трансформацію класичних товарних аукціонів.
- Аукціонна торгівля як індикатор світових цін та попиту на ексклюзивні товари.
- Ризики та проблеми недобросовісної конкуренції при проведенні міжнародних тендерів.
- Проблема демпінгу та корупційних ризиків у системі міжнародних закупівель.
- Виставково-ярмаркова діяльність як фактор формування іміджу держави на міжнародній арені.
- Оцінка ефективності участі компанії у міжнародній виставці: ROI, іміджеві здобутки та нові контракти.
- Вплив сучасних криз на формат проведення міжнародних виставок (гібридні та віртуальні виставки).

Напрям 3: Вплив глобалізації та деглобалізації

- «Біржова деглобалізація: чи призведе політизація торгівлі до втрати ефективності світового розподілу ресурсів?»
- «Геополітична премія в ціні активів: як конфлікти 2024–2025 років змінили підходи до оцінки ризиків».

Напрям 4: Сучасні біржові інструменти та деривативи

- «Спекуляції на деривативах: де межа між необхідною ліквідністю ринку та загрозою системної кризи?»

- «Margin Calls та криза ліквідності: уроки торговельних шоків 2024 року для ризик-менеджерів».

Напрям 5: Цифрові активи та Fintech

- «Біткоїн як "цифрове золото": чи став він справжнім інструментом хеджування інфляції на міжнародних ринках?»
- «Майбутнє децентралізованих бірж (DEX): чи зможуть вони конкурувати з NASDAQ та NYSE у майбутньому десятилітті?»

Напрям 6: Технології та Штучний Інтелект

- «Алгоритмічна нерівність: як перевага у технологіях III змінює баланс сил між багатими та бідними учасниками ринку».
- «Етичні аспекти автоматизованої торгівлі: хто несе відповідальність за помилки торговельних алгоритмів?»

Дискусійні питання для обговорення за напрямами семінарського заняття (Case-discussion):

Напрям 1. Міжнародні майданчики: динаміка та структура

Тема для дискусії: «Конкуренція Заходу та Сходу: чи зможуть азійські біржі (Гонконг, Шанхай) випередити NYSE та NASDAQ у наступному десятилітті?»

- **Кейс:** «ІПО-бум у Перській затоці 2024». Аналіз того, як біржі Саудівської Аравії (Tadawul) та ОАЕ стали новими центрами залучення капіталу, потіснивши європейські майданчики.

- **Кейс:** «Реформа T+1 на ринку США (травень 2024)». Перехід на розрахунки за акціями протягом одного дня: як це вплинуло на світову ліквідність та роботу трейдерів в інших часових поясах.

Напрям 2. Глобалізація та деглобалізація

Тема для дискусії: «Економічний націоналізм vs Вільна торгівля: чи стають товарні біржі інструментом політичного тиску?»

- **Кейс:** «Санкції на російські метали на LME (квітень 2024)». Як заборона на поставки алюмінію, міді та нікелю змінила структуру складських запасів Лондонської біржі металів та спричинила цінові шоки.

- **Кейс:** «Фрагментація ринку енергоносіїв 2024-2025». Формування «тіньового флоту» та перехід торгівлі нафтою на регіональні азійські майданчики за межами доларової системи.

Напрям 3. Біржові інструменти (деривативи, ф'ючерси,

опціони)

Тема для дискусії: «Спекуляції на деривативах: стабілізація цін через страхування ризиків чи шлях до наступної фінансової кризи?»

- **Кейс:** «Опціонна лихоманка на акції NVIDIA (2024)». Як роздрібні інвестори через короткострокові опціони (0DTE) маніпулюють капіталізацією технологічних гігантів.

- **Кейс:** «Ф'ючерси на какао 2024: рекордне зростання». Аналіз того, як кліматичні зміни призвели до дефіциту та як хеджування кондитерських корпорацій (Hershey, Nestle) допомогло їм вижити під час стрибка цін на 200%.

Напрямок 4. Напрями розвитку (AI, ESG, Digital Assets)

Тема для дискусії: «Штучний інтелект на біржі: чи залишиться місце для людини-трейдера в епоху алгоритмів, що самонавчаються?»

- **Кейс:** «Запуск Spot Bitcoin та Ether ETF (2024)». Як вихід криптовалют на класичні фондові біржі змінив інвестиційні портфелі консервативних фондів.

- **Кейс:** «Ринок вуглецевих кредитів (Carbon Credits) 2025». Нові біржові інструменти для торгівлі квотами на викиди CO₂ як відповідь на вимоги ESG.

Завдання для набуття практичних навичок

Навчальну групу можна поділити на три малі групи, кожна з яких виконує такі індивідуально-групові завдання:

1. Складіть договір на укладання біржової угоди.
2. Складіть договір на надання брокерських послуг.
3. Проаналізуйте діяльність найбільших бірж світу (на вибір).
4. Проаналізуйте практику діяльності найбільших аукціонних центрів (на вибір).
5. Підберіть та проаналізуйте рекомендації міжнародних організацій (ЄЕК, ЮНІДО тощо) щодо процедури проведення міжнародних торгів.
6. Підберіть та проаналізуйте міжнародні нормативні акти щодо регулювання діяльності аукціонів, ярмарок/виставок.

Контрольні завдання

1. Визначте правильні відповіді (так чи ні) у форматі «Ситуація — Твердження — Відповідь»:

Напрям 1. Міжнародні майданчики та структура торгівлі

1.1 Ситуація: На фондовому ринку США впроваджено режим розрахунків T+1 (замість T+2). Брокер стверджує, що це автоматично зменшує системні ризики для світової фінансової системи.

Твердження: Перехід на T+1 зменшує обсяг застави (маржі), яку учасники торгів повинні тримати на біржі, тим самим підвищуючи ліквідність ринку.

1.2 Ситуація: Через посуху у В'єтнамі ціни на каву Robusta б'ють рекорди. Великий виробник розчинної кави вирішує не купувати ф'ючерси для страхування, а чекати, поки ціна впаде, купуючи товар на спотовому (реальному) ринку за потреби.

Твердження: Така стратегія є виправданою, оскільки купівля ф'ючерсів на піку ціни лише зафіксує збитки компанії.

Напрям 2. Глобалізація та деглобалізація

1.3 Ситуація: Через геополітичну напруженість Лондонська біржа металів (LME) заборонила лістинг нових партій металів певного походження, але дозволила торгівлю старими запасами на складах.

Твердження: Такі обмеження на провідній світовій біржі призведуть до того, що світова ціна (бенчмарк) на ці метали стане більш стабільною та уніфікованою.

1.4 Ситуація: Через конфлікт на Близькому Сході перекрито основні логістичні шляхи. На біржі ICE ф'ючерси на нафту Brent з поставкою через місяць коштують \$95, а через рік — \$75.

Твердження: Це означає ця ситуація (беквордація), що ринок очікує на дефіцит нафти саме в довгостроковій перспективі.

Напрям 3. Біржові інструменти (Деривативи та Хеджування)

1.5 Ситуація: Компанія-виробник шоколаду уклала ф'ючерсні контракти на купівлю какао за фіксованою ціною, щоб застрахуватися від її росту. Раптово ціна на біржі злітає на 100% за місяць.

Твердження: Оскільки компанія захеджована (має ф'ючерс), цей стрибок цін жодним чином не вплине на її поточну наявність готівки (cash flow) до моменту поставки товару.

1.6 Ситуація: Валютна біржа: Forex та стратегія Carry Trade

(Єна/Долар).Банк Японії тримає ставку на рівні 0,25%, а ФРС США — 5,25%. Трейдер бере кредит в ієнах, конвертує їх у долари на біржі та кладе на депозит у США.

Твердження: Ця операція абсолютно безпечною, навіть якщо різниця у відсоткових ставках (спред) становить стабільні 5%?

1.7 Ситуація: Фондова біржа: NYSE та «Індекс страху» VIX На Нью-Йоркській фондовій біржі (NYSE) спостерігається стрімке зростання індексу S&P 500. Водночас індекс волатильності VIX (відомий як «індекс страху») також починає різко зростати.

Твердження: Зростання обох індексів одночасно є ознакою здорового, стабільного «бичачого» ринку, де інвестори впевнені у майбутньому.

1.8 Ситуація: На ринку нафти спостерігається ситуація контанго: ціна нафти з поставкою сьогодні (спот) — \$70, а ф'ючерс на нафту з поставкою через 6 місяців — \$95. Трейдер має доступ до дешевих танкерів-сховищ.

Твердження: Трейдер може отримати гарантований прибуток, купивши нафту зараз, орендувавши танкер і одночасно продавши 6-місячний ф'ючерс.

1.9. Ситуація: Акції компанії-гіганта (наприклад, Apple) демонструють стабільність. Раптом мільйони роздрібних трейдерів починають масово купувати опціони **Call 0DTE** (терміном на 1 день) на ці акції, очікуючи на позитивну новину.

Твердження: Оскільки торгуються лише похідні інструменти (паперові контракти), це ніяк не вплине на курс реальних акцій компанії до моменту закриття торгів.

Напрямок 4. Напрями розвитку (AI та Цифрові активи)

1.10 Ситуація: Інвестиційний фонд запускає алгоритм на основі Генеративного ШІ для торгівлі на міжнародних валютних біржах.

Твердження: Використання ШІ-алгоритмів, що самонавчаються, гарантує відсутність «Flash Crash» (миттєвого обвалу), оскільки система швидше за людину розпізнає ринкові аномалії.

2. Рішення задач:

Задача 2.1 Хеджування на товарній біржі (ICE)

Умова: Кондитерська фабрика у вересні планує закупівлю 100 тон какао у грудні. Поточна ціна (спот) — (\$9,000/т). Фабрика побоюється росту цін і купує 10 грудневих ф'ючерсів (1 контракт = 10 тон) по \$9,200/т. У грудні ціна на ринку злетіла до \$12,000/т.

Завдання: Розрахуйте фінансовий результат операції хеджування.

Задача 2.2 Валютний Carry Trade (Forex)

Умова: Треjder бере кредит 15,000,000 єн під 0.25% річних. Мінняє їх на долари за курсом 150 єн/дол. Отримані \$100,000 інвестує в облігації США під 5.25% річних на 1 місяць. Через місяць курс став 140 єн/дол.

Завдання: Розрахуйте прибуток або збиток трейдера в доларах.

Задача 2.3 Розрахунок варіаційної маржі (Trading)

Умова: Треjder відкрив довгу позицію (купив) на 5 ф'ючерсів на золото на біржі COMEX за ціною \$2300 за унцію. Розмір одного контракту — 100 унцій. Початкова маржа (застава) становить \$10,000 за контракт. Наступного дня ціна впала до \$2280.

Завдання: Визначте залишок на маржинальному рахунку трейдера після перерахунку (clearing).

Література: [3, с. 159-168]; [5, с. 223-253]; [4, с.352-379]; [6, с.172-265]; [51, с.33-37]; [58, с. 5-9]; [66, с. 46-60]; [69, с. 112-114]; [71, с. 67-72]; [104, с.56-72]; [110, с. 32-37].

Семінарське заняття № 6. Поняття «Міжнародний комерційний контракт» та його місце у проведенні міжнародних комерційних операцій (2год. сем.)

1. Міжнародна комерційна операція та етапи її проведення.
2. Поняття «міжнародний комерційний контракт».
3. Основні принципи міжнародного комерційного контракту.

Теми для рефератів і доповідей

1. Поняття та юридична сутність міжнародного комерційного контракту (МКК).
2. Класифікація міжнародних комерційних угод: основні види

та форми.

3. Джерела правового регулювання міжнародних комерційних контрактів (національне право, міжнародні конвенції, звичаї).

4. Принципи міжнародних комерційних контрактів УНІДРУА та їх роль у сучасній торгівлі.

5. Віденська конвенція ООН 1980 р. як фундаментальна основа договорів міжнародної купівлі-продажу товарів.

6. Структура та зміст типового зовнішньоекономічного (міжнародного) контракту.

7. Істотні та додаткові умови міжнародного комерційного контракту.

8. Базисні умови поставок (Інкотермс) та їх вплив на розподіл ризиків і витрат між контрагентами.

9. Умови про ціну, валюту платежу та способи розрахунків у міжнародних контрактах.

10. Порядок приймання товарів за кількістю та якістю як ключова умова захисту інтересів експортера та імпортера.

Основні поняття і терміни

Зовнішньоторговельний контракт, міжнародний комерційний контракт (МКК), торговий звичай, міжнародна комерційна операція (МКО), суб'єкти міжнародної комерційної операції, об'єкти міжнародної комерційної операції, свобода міжнародного комерційного контракту.

Питання для самоперевірки знань

1. Розкрийте поняття міжнародної комерційної операції
2. Дайте визначення суб'єктів міжнародних комерційних операцій.
3. За якими критеріями можна класифікувати суб'єктів міжнародних комерційних операцій.
4. Розкрийте поняття «об'єкт міжнародної комерційної операції».
5. Як можна класифікувати міжнародні комерційні операції за предметом торгівлі?

6. Опишіть основні етапи проведення міжнародної комерційної операції».

7. Сформулюйте визначення міжнародного комерційного контракту (МКК).

8. Які критерії «міжнародності» контракту згідно з Віденською конвенцією 1980 р. ви можете назвати?

9. Які ви знаєте принципи укладення міжнародного комерційного контракту?

10. Дайте характеристику основного принципу укладання контракту.

Питання для обговорення

1. Які основні стадії підготовки міжнародної операції (від вибору ринку до оферти)?

2. Які документи складають «комерційне досьє» на потенційного іноземного партнера?

3. Еволюція посередництва: Чи зникне роль торговельних посередників в умовах прямого доступу до виробників через маркетплейси типу Alibaba чи Amazon Business?

4. Ризики vs Швидкість: На якому етапі операції найчастіше припускаються помилок українські експортери при виході на ринок ЄС?

5. Етика переговорів: Чи припустимо використовувати тактику «тиску часом» у міжнародних комерційних переговорах з представниками різних культур?

6. Яке головне призначення Принципів УНІДРУА (UNIDROIT)?

7. У чому полягає принцип «автономії волі сторін» (lex voluntatis)?

8. Поясніть зміст принципу «Pacta sunt servanda» у міжнародній торгівлі.

9. Що означає принцип «добросовісності та чесної ділової практики»?

10. Яка різниця між звільненням від відповідальності (форс-мажор) та переглядом умов (hardship)?

11. Межі свободи: Чи можуть сторони контракту повністю ігнорувати норми національного права, посилаючись лише на міжнародні принципи?

12. Санкції та право: Як принцип «незмінності контракту» корелює з введенням раптових міжнародних санкцій, що блокують виконання угоди?

13. «Зелені» принципи: Чи варто вводити в міжнародні принципи обов'язковість екологічної відповідальності сторін (ESG-компонент)?

Перелік тем для мультимедійних презентацій

Акцент на візуалізацію процесів, схеми та реальні приклади компаній

- Логістика міжнародної операції: Порівняльний аналіз морського та залізничного маршрутів (на прикладі експорту зерна чи металу).

- Інкотермс 2020 у картинках: Як змінюється ціна товару залежно від обраного базису поставки.

- Еволюція переговорів: Від очних зустрічей до Zoom-дипломатії та віртуальних кімнат даних (VDR).

- Бренди та репутація: Як порушення етичних принципів контракту впливає на ринкову капіталізацію транснаціональних корпорацій.

Перелік тем для аналітичних есе

Акцент на аргументацію, аналіз суперечностей та власну думку здобувача

- «Свобода контракту vs Державний протекціонізм»: Де межа втручання держави у приватні міжнародні угоди?

- «Чи є Віденська конвенція 1980 року застарілою?» Аналіз відповідності класичного права викликам електронної комерції.

- «Справедливість чи формалізм?» Що важливіше: буква контракту чи дух партнерства при виникненні форс-мажорних обставин.

- «Автономія волі сторін:» Чому бізнес частіше обирає

англійське право для міжнародних контрактів, навіть не маючи стосунку до Великої Британії?

- «Моральний аспект у МКК:» Чи маємо ми право купувати дешевше у постачальника, який використовує дитячу працю (економічний і правовий аналіз ESG-застережень та відповідність принципам).
- «Майбутнє економіста-міжнародника:» Чи витіснять алгоритми смарт-контрактів потребу в договірному праві?

Дискусійні питання для обговорення за напрямками семінарського заняття (Case-discussion):

Напрямок 1. Міжнародна комерційна операція: Етапи та реалії Теми для дискусій:

- «Тендер чи прямі переговори?» Плюси та мінуси для українського експортера при виході на ринки ЄС.
- «Перевірка контрагента (Due Diligence):» Де межа між розумною обережністю та втратою довіри?

Кейс для обговорення:

- **Ситуація:** Компанія «А» (Україна) веде переговори з фірмою «В» (Польща). Після 3 місяців узгоджень і значних витрат на юристів, фірма «В» раптово виходить із гри.

Питання: Чи можна вважати це «недобросовісним веденням переговорів» (*culpa in contrahendo*)? Які шанси стягнути збитки згідно з принципами UNIDROIT?

Напрямок 2. Поняття та зміст МКК

Теми для дискусій:

- «Битва форм» (Battle of Forms): Чий контракт головніший, якщо продавець надіслав свій бланк, а покупець підтвердив замовлення на своєму, і умови суперечать одна одній?
- «Смерть паперу:» Чи готове українське правосуддя повністю визнати контракти, укладені через месенджери або обмін PDF-файлами без мокрих печаток?

Кейс для обговорення:

Ситуація: У контракті вказано базис поставки CIF (Інкотермс 2020). Товар загинув у морі. Покупець відмовляється платити, мотивуючи тим, що «товару не бачив».

Завдання: Студенти мають визначити момент переходу ризиків та пояснити, чому покупець зобов'язаний заплатити, посилаючись на пункти контракту.

Напрямок 3. Принципи міжнародного контракту (ESG та Форс-мажор)

Теми для дискусій:

- «ESG-застереження:» Чи має право покупець розірвати контракт, якщо дізнався, що постачальник порушує екологічні норми або права працівників?

- «Hardship vs Force Majeure:» Коли зміна курсу валют або логістична блокада — це лише «важкість виконання», а коли — непереборна сила?

Кейс для обговорення:

Ситуація: Через блокування кордону фермер не може вчасно доставити продукцію. Контракт не містить детального опису «страйку» чи «блокади».

Завдання: Використовуючи Принципи UNIDROIT, знайти правові аргументи для звільнення від відповідальності за затримку.

Контрольні завдання

1. Визначте правильні відповіді (так чи ні):

1.1 **Ситуація:** Обидві компанії зареєстровані в Україні, але товар постачається з Китаю. Чи є цей контракт міжнародним згідно з Віденською конвенцією?

1.2 **Ситуація:** Сторони домовилися про всі умови усно та зафіксували це у відеодзвінку. Чи може такий контракт вважатися дійсним у міжнародній торгівлі?

1.3 **Ситуація:** Сторони вказали, що контракт регулюється «загальними принципами права». Чи дає це право суду застосовувати Принципи УНІДРУА?

1.4 **Ситуація:** Сторони не прописали в контракті обов'язок діяти добросовісно. Чи мають вони право діяти недобросовісно під час виконання?

1.5 **Ситуація:** Одна із сторін тривалий час приймала прострочені платежі без зауважень, а потім раптово розірвала контракт через затримку. Чи порушує це принцип послідовної

поведінки (Estoppel)?

2. Рішення задач:

Задача 2.1

Ситуація: Українська компанія поставила обладнання фірмі з Німеччини на суму 100 000 USD. Згідно з контрактом, оплата мала надійти 1 травня. Фактично гроші надійшли лише 1 серпня (затримка — 92 дні). У контракті не вказано розмір пені, але вказано, що застосовуються Принципи УНІДРУА.

Завдання: Чи має право експортер на відсотки? Якщо середня банківська ставка за короткостроковими кредитами в банку експортера становить 8% річних, розрахуйте суму виплати.

Задача 2.2

Ситуація: Продавець (Туреччина) зобов'язався поставити 100 тон сталі за ціною 600 USD/т. У червні він повідомив, що поставки не буде. Покупець (Україна) був змушений терміново купити таку ж сталь у іншого постачальника за поточною ринковою ціною — 750 USD/т.

Завдання: Яку суму збитків покупець може стягнути з першого продавця згідно з Віденською конвенцією?

Література: [4. с. 465-478]; [5. с. 324-344]; [6. с. 361-389]; [91, с. 70-73]; [93, с. 5-14]; [106, с. 91-93].

Семінарське заняття № 7. Структура, зміст і класифікація міжнародного комерційного контракту (2 год сем.)

- 1.
2. Типові форми контракту.
3. Торгові звичаї.

Теми для рефератів і доповідей

1. Преамбула та ідентифікація сторін: юридичні наслідки помилок при визначенні правосуб'єктності іноземного контрагента.
2. Предмет контракту: специфіка опису складних технічних товарів та товарів з високим ступенем індивідуалізації.

3. Ціна та валютні застереження: механізми захисту від валютних ризиків у довгострокових міжнародних контрактах.

4. Умови платежу: порівняльний аналіз ризиків використання документарного акредитива та банківського переказу для експортера й імпортера.

5. Форс-мажор: еволюція застережень про обставини непереборної сили в сучасних реаліях (пандемії, санкції, військові дії).

6. Арбітражне застереження: критерії вибору арбітражного інституту та права, що застосовується до контракту.

7. Рекламачії та санкції: правові механізми врегулювання претензій щодо якості та кількості поставленого товару.

8. Типові контракти МТП (ICC): структура, переваги та межі застосування в сучасній комерційній діяльності.

9. Специфіка типових контрактів GAFTA та FOSFA: особливості регулювання міжнародної торгівлі зерновими та олійними культурами.

10. Типові проформи у будівництві (FIDIC): аналіз структури контрактів на інжинірингові послуги та капітальне будівництво.

11. Уніфікація договорів: роль і значення типових контрактів ЄЕК ООН у спрощенні процедур міжнародної торгівлі.

12. Електронні типові контракти: трансформація структури договорів в епоху транскордонної цифрової торгівлі (e-commerce).

13. Еволюція правил Incoterms: порівняльний аналіз ключових змін у редакціях 2010 та 2020 років.

14. Співвідношення норм закону та торгових звичаїв: що має пріоритет при вирішенні міжнародних комерційних спорів.

15. Lex Mercatoria (сучасне купецьке право): правова природа, джерела та роль у регулюванні міжнародних торгових операцій.

16. Принципи УНІДРУА (UNIDROIT): як неофіційна кодифікація звичаїв стає основою для реальних міжнародних угод.

17. Регіональні та галузеві торгові звичаї: особливості ділового обороту в країнах Азіатсько-Тихоокеанського регіону (на прикладі концепції «Гуаньсі»).

18. Торгові звичаї у морських перевезеннях: вплив звичаїв портів на виконання умов міжнародного контракту купівлі-продажу.

Основні поняття і терміни

Зовнішньоторговельний контракт; контракт міжнародної купівлі-продажу; дійсність МКК; форма контракту; мова контракту; класифікація контрактів; торговий звичай; умови контракту; базисні умови поставки; підготовка до укладання контракту; укладання та виконання контракту; оферта; тверда оферта; вільна оферта; акцепт; контроферта; замовлення; лист про наміри; запит; зовнішньоторговельні документи; санкції; типовий контракт; гарантії; третейський суд; арбітраж.

Питання для самоперевірки знань

1. У чому полягає сутність зовнішньоторговельного контракту?
2. Які необхідні умови для виникнення юридично значимого МКК?
3. На які види поділяються контракти міжнародної купівлі-продажу?
4. Охарактеризуйте структуру контракту.
5. У чому сутність етапу «Підготовка до укладання контракту»?
6. Опишіть порядок укладання МКК.
7. У чому сутність етапу «Укладання контракту»?
8. Що розуміють під офертою та акцептом?
9. У чому сутність та особливості етапу «Виконання контракту»?
10. Наведіть характеристики способів укладання МКК.
11. Що вам відомо про момент і мову укладання контракту?
12. Як здійснюють врегулювання міжнародних торгових спорів

Питання для обговорення

1. Які умови контракту належать до істотних? У чому їхня сутність та особливості?
2. У чому сутність таких способів визначення якості: за стандартом; за технічними умовами; за специфікацією; за зразком; за описом; за попереднім оглядом; за вмістом окремих речовин у товарі; за виходом готової продукції; за натурною масою?

3. Які особливості умови «Здавання-прийняття товару»?
4. У чому зміст умови «Гарантії, претензії щодо кількості та якості»?
5. Прокоментувати умову «Пакування та маркування товару» щодо: а) пакування: вид та характер, якість, порядок, розміри, спосіб оплати, повернення контейнерів; б) маркування: зміст або реквізити; порядок нанесення.
6. Які особливості умови «Відвантаження товару»?
7. Які санкції можуть застосовуватися до покупця та продавця?
8. Які основні умови страхування встановлюються в контракті?
9. На які категорії поділяються форс-мажорні обставини згідно з рекомендаціями МТП.

Перелік тем для візуально-практичних презентацій:

Напрямок 1: Структура й умови контракту

- Анатомія міжнародного комерційного контракту: Покрокова візуалізація обов'язкових (істотних) та додаткових розділів договору.
- Валютно-фінансові умови ЗЕД-контрактів: Наочні схеми застосування захисних застережень (золотих, багатовалютних, індексних) від інфляції та девальвації.
- Алгоритм дій експортера при настанні форс-мажору: Блок-схема від моменту фіксації події до отримання сертифіката ТПП України та повідомлення покупця.
- Механізм врегулювання рекламаций: Візуалізація етапів виставлення претензій за якістю/кількістю та шляхи їх мирного вирішення (уцінка, заміна, повернення).
- Порівняльна характеристика провідних арбітражних інститутів світу: LCIA (Лондон), ICC (Париж), SCC (Стокгольм) та МКАС при ТПП України (строки, вартість, спеціалізація).

Напрямок 2: Типові форми контракту

- Екосистема контрактів GAFTA: Класифікація проформ залежно від географії постачання та виду зернових (на прикладі GAFTA 48, 49, 78).
- Особливості проформ FOSFA: Візуальний аналіз специфічних умов щодо перевезення, аналізу та контролю якості рослинних олій та жирів.

- Веселка FIDIC (FIDIC Rainbow): Презентація-гайд за кольорами книг (Red, Yellow, Silver, Green Books) та критерії вибору проформи для інвестиційних проєктів.

- Модельний контракт МТП (ICC Model Sale Contract): Посторінковий розбір інтерактивного шаблону для торгівлі готовою продукцією (Manufactured Goods).

Напрям 3: Торгові звичаї

- Еволюція Incoterms: Інфографіка порівняння редакцій Incoterms 2010 та Incoterms 2020 (трансформація DAT в DPU, зміна вимог до страхування в CIP).

- Класифікація умов Incoterms 2020 за групами (E, F, C, D): Наочна мапа переходу ризиків та витрат від заводу продавця до складу покупця.

- Пастки мультимодальних перевезень: Чому використання морських термінів (FOB, CFR, CIF) для контейнерів є логістичною помилкою та як це виправити (перехід на FCA, CPT, CIP).

- Галузеві та портові звичаї: Як локальні правила морських портів (наприклад, розрахунок сталійного часу та демереджу) коригують умови міжнародного контракту.

Перелік тем для проблемно-аналітичних есе

Напрям 1: Структура й умови контракту

- «Форс-мажор чи комерційна неспроможність?» Аналіз межі між юридичним форс-мажором та звичайним підприємницьким ризиком у міжнародній торгівлі.

- «Акредитив проти відкритого рахунку» Кому насправді вигідні класичні документарні інструменти в епоху миттєвих цифрових платежів?

- «Ціна юридичної помилки» Наслідки нечіткого формулювання предмета контракту (на прикладі судових кейсів про постачання товарів неналежної якості).

- «Санкційне застереження (Sanctions Clause)» Чи має право компанія розірвати міжнародний контракт, якщо її контрагент потрапив під вторинні санкції США чи ЄС?

- «Економічний зміст арбітражного застереження» Чому українські експортери готові платити високі збори за розгляд спорів у

закордонних арбітражах замість звернення до національних судів?

Напрямок 2: Типові форми контракту

- «Диктат проформ у сировинній торгівлі» Чи обмежує обов'язкове використання контрактів GAFTA/FOSFA свободу вибору та права дрібних українських фермерів?

- «Книги FIDIC як баланс інтересів» Чому замовники та підрядники у сфері міжнародного будівництва віддають перевагу «Червоній» чи «Жовтій» книгам замість створення індивідуальних договорів?

- «Цифрова трансформація проформ» Як електронні типові контракти (e-contracts) змінюють транскордонну торгівлю та які правові лакуни вони створюють.

- «Уніфікація ЗЕД: роль ЄЕК ООН та МТП» Чи можливо створити один універсальний типовий контракт, який задовольнить усі галузі світової торгівлі?

Напрямок 3: Торгові звичаї

- «Lex Mercatoria: міф чи реальна альтернатива національному праву?» Дослідження феномену недержавного регулювання транскордонного бізнесу.

- «Incoterms як дзеркало глобальної логістики» Чому кожні 10 років Міжнародна торгова палата змушена переглядати та оновлювати торгові терміни?

- «Принципи УНІДРУА як м'яке право (Soft Law)» Як рекомендаційні зводи правил перетворюються на реальну юридичну базу для вирішення спорів.

- «Культурний код у ЗЕД» Коли порушення ділового етикету та звичаїв Сходу (на прикладі Японії чи Китаю) важить більше, ніж буква підписаного контракту.

Дискусійні питання для обговорення за напрямами семінарського заняття (Case-discussion):

Напрямок 1: Структура й умови контракту

1. «Документарний акредитив проти Банківської гарантії + Попередня оплата»

Питання для дискусії: Що є більш ефективним інструментом забезпечення безпеки платежів у сучасній нестабільній геополітичній ситуації?

Позиція А: Акредитив — це класичний, надійний та перевірений часом інструмент, який захищає обидві сторони.

Позиція Б: Акредитив занадто дорогий, бюрократичний і повільний для сучасного бізнесу; майбутнє за гнучкими гарантіями у поєднанні з траншевими платежами.

2. «Абсолютний форс-мажор чи договірне розширення ризиків?»

Питання для дискусії: Чи варто включати «зміну митного законодавства» або «економічні санкції» до переліку форс-мажорних обставин?

Позиція А: Так, бізнес не може це контролювати, тому це класичний форс-мажор, який має звільняти від відповідальності.

Позиція Б: Ні, це комерційні ризики ЗЕД, які компанія має прораховувати на етапі маркет-дослідження. Внесення цього в умови вбиває стабільність контракту.

Напрямок 2: Типові форми контракту

3. «Уніфікація (типові форми) проти Індивідуалізації (Ad-hoc контракти)»

Питання для дискусії: Що краще для середнього бізнесу, який виходить на нові міжнародні ринки — адаптувати під себе модельний контракт МТП/GAFTA чи наймати юристів для написання унікальної ЗЕД-угоди з нуля?

Позиція А: Лише типові проформи — це світовий стандарт, вони дешеві у впровадженні, а контрагенти підписують їх без тривалих погоджень.

Позиція Б: Типові форми — це ілюзія безпеки. Вони не враховують національну специфіку (наприклад, валютний контроль в Україні), тому потрібен тільки індивідуальний контракт.

4. «Диктат Англійського права через систему проформ GAFTA/FOSFA»

Питання для дискусії: Чи справедливо, що світова торгівля агро-продукцією підпорядкована праву однієї країни (Англії), навіть якщо жодна зі сторін договору не є резидентом Великої Британії?

Позиція А: Це справедливо і зручно, оскільки англійське право має прецедентну базу, що створювалася століттями, і є максимально передбачуваним для бізнесу.

Позиція Б: Це прихована форма юридичного колоніалізму, яка

здорожує процес вирішення спорів для країн, що розвиваються, та обмежує розвиток їхнього власного торгового права.

Напрямок 3: Торгові звичаї

5. «Incoterms: Обов'язковий закон чи просто рекомендація?»

Питання для дискусії: Чи потрібно на державному рівні (наприклад, у Митному кодексі чи нормах Нацбанку) зобов'язувати підприємців чітко слідувати правилам Incoterms, чи це має залишатися суто приватною справою сторін?

Позиція А: Держава має жорстко контролювати застосування Incoterms, оскільки від базису постачання залежить митна вартість товару та податкові надходження до бюджету.

Позиція Б: Incoterms — це приватний торговий звичай. Будь-яке втручання державних органів у вибір базису чи трактування умов є порушенням принципу свободи договору.

6. «Транскордонний e-commerce: чи здатні класичні торгові звичаї врегулювати цифрову торгівлю?»

Питання для дискусії: Чи можуть правила типу Incoterms та Принципи УНІДРУА ефективно обслуговувати цифрові платформи (на кшталт Alibaba чи Amazon), чи потрібне принципово нове «цифрове купецьке право»?

Позиція А: Поточних звичаїв цілком достатньо, адже фізичний товар усе одно їде через кордон кораблем чи літаком, змінюється лише спосіб кліку мишкою.

Позиція Б: Старі звичаї застаріли. Момент переходу ризиків у дропшипінгу чи торгівлі цифровими ліцензіями вимагає створення абсолютно нових віртуальних торгових звичаїв (e-usages).

Експрес-завдання у формі Бліц-кейсів

Ці завдання розраховані на 10–15 хвилин індивідуальної або групової роботи на семінарі для перевірки розуміння теми.

Напрямок 1: Структура й умови контракту

Кейс «Конфлікт форс-мажору та комерційного ризику»

• **Умова:** Український експортер уклав контракт на постачання соняшникової олії до ЄС. Через страйк фермерів та блокування кордону в Польщі вантажівки застрягли на 14 днів. Термін постачання порушено. Покупець виставляє штраф. Експортер посиляється на

форс-мажор.

- **Завдання студентам:** Оцініть позиції сторін. Чи є страйк третіх осіб автоматичним форс-мажором? Які документи має надати експортер (підказка: сертифікат ТПП України) і як правильно прописати це застереження в контракті, щоб уникнути збитків?

Напрямок 2: Типові форми контракту

Кейс «Битва проформ: GAFTA проти стандартного контракту покупця»

- **Умова:** Великий міжнародний трейдер купує українське зерно на умовах FOB-Одеса і наполягає на підписанні контракту за типовою проформою GAFTA № 49. Український агрохолдинг хоче використати свій стандартний договір, де прописано розгляд спорів в українських судах.

- **Завдання студентам:** Розділіться на дві групи («Трейдер» та «Продавець»). Обґрунтуйте, чому GAFTA є вигіднішою для міжнародної торгівлі та які специфічні ризики торгівлі зерном вона нівелює (англійське право, спеціалізований арбітраж тощо).

Напрямок 3: Торгові звичаї

Кейс «Пастка Incoterms: CIF чи CIP?»

- **Умова:** Менеджер ЗЕД уклав контракт на постачання дорогого медичного обладнання з Китаю в Україну в контейнерах. У тексті контракту помилково записали базис постачання «CIF Одеса (в редакції Incoterms 2020)», хоча фактично доставка здійснювалася мультимодальним транспортом (море + авто). Під час перевантаження в порту контейнер пошкодили.

- **Завдання студентам:** Визначте, у чому помилка менеджера. Чому для контейнерних перевезень слід використовувати CIP, а не CIF? На кому лежить ризик пошкодження товару в даному випадку згідно з судовими звичаями?

Завдання для набуття практичних навичок

Навчальну групу поділіть на три малі групи. Кожна з них підготовлює індивідуально-групове завдання, яке передбачає презентацію розгорнутого тексту контракту міжнародної купівлі-продажу на:

- сировинні товари (вид товару за вибором);

- промислові товари (вид товару за вибором);
- машини та устаткування (вид товару за вибором).

Підготовлене індивідуальне завдання має відповідати таким вимогам:

- усі складові контракту повинні бути обґрунтовані;
- містити в собі типовий контракт (наприклад, розроблений ЄЕК ООН), на підставі якого можна скласти цей контракт, а також контрактні документи, які обслуговують виконання контракту.

Рівень виконання індивідуально-групового завдання попередньо оцінюється призначеною експортною групою (2–3 студенти).

Після ознайомлення з висновком експертної групи, індивідуальне завдання захищається виконавцями.

Контрольні завдання

1. Визначте правильні відповіді (так чи ні):

1.1 В експортному контракті вказано: «Ціна товару становить 100 000 доларів США. Оплата здійснюється в євро за курсом НБУ на день платежу». Чи є в даному випадку долар США валютою платежу?

1.2 Українська компанія отримала сертифікат ТПП про настання форс-мажорних обставин через блокування кордону. Чи означає це, що контракт автоматично вважається розірваним, а зобов'язання постачати товар анульованим?

1.3 Сторони прописали в ЗЕД-контракті розгляд спорів у МКАС при ТПП України, але забули вказати матеріальне право, яке регулює договір. Чи визнає арбітраж таке застереження недійсним?

1.4 Покупець під час приймання товару на власному складі виявив приховані дефекти, які неможливо було помітити при звичайній попередньо відвантажувальній інспекції. Чи має він право виставити рекламацию продавцю після підписання стандартного акту приймання-передачі?

1.5 У розділі «Санкції» ЗЕД-контракту вказано: «За прострочення оплати Покупець сплачує пеню в розмірі 5% від суми заборгованості за кожен день прострочення». Чи може суд чи арбітраж зменшити цей розмір, якщо визнає його неспівмірним зі збитками?

1.6 Чи правда, що типові проформи контрактів асоціації FOSFA призначені для регулювання виключно міжнародної торгівлі будівельними послугами та капітального інжинірингу?

1.7 Сторони підписали Модельний контракт Міжнародної торгової палати (ICC Model Sale Contract). Чи означає це, що до їхніх відносин автоматично застосовуватиметься Віденська конвенція ООН 1980 року, навіть якщо країна покупця її не ратифікувала?

1.8 Студент стверджує, що якщо компанії використовують електронний типовий контракт (e-contract) на цифровій B2B-платформі, вони звільняються від необхідності прописувати розділ про форс-мажор. Чи правий студент?

1.9 Експортер відвантажує дорогий медичний лазер у контейнері залізничним та автомобільним транспортом. Він прописав у контракті базис «CIF Варшава». Чи є вибір цього базису правильним з погляду логістичних звичаїв ЗЕД?

1.10 Чи правда, що неофіційні зводи торгових звичаїв, такі як Принципи УНІДРУА (UNIDROIT Principles), можуть застосовуватися міжнародними арбітражними судами для вирішення спорів, якщо сторони контракту прямо послалися на Lex Mercatoria?

2. Аналітичні та практичні питання (підвищений рівень):

2.1 Зробіть порівняльний аналіз форм міжнародних розрахунків у структурі контракту: документарний акредитив, інкасо, банківський переказ (ризик для експортера та імпортера).

2.2 Визначте основні штрафні санкції перераховані в міжнародних контрактах: правила нарахування пені, обмеження граничних розмірів відповідальності та право арбітражу на їх коригування.

2.3 Охарактеризуйте систему та класифікацію «Книг FIDIC» (Червона, Жовта, Срібна, Зелена): критерії вибору проформи залежно від розподілу інженерних та фінансових ризиків.

2.4 Розкрийте особливості типових контрактів у сфері міжнародної торгівлі послугами (консалтинг, інжиніринг, ІТ-послуги) порівняно з торгівлею товарами.

2.5 Доведіть роль крос-культурних та регіональних ділових звичаїв (на прикладі країн Азії чи Близького Сходу) у процесі укладання та реального виконання умов контрактів.

Література: [3,с.169-179]; [4,с.479-502]; [5, с.349-378]; [6, с.390-419]; [107, с.211-222]; 124; 155.

**Семінарське заняття № 8 Сучасна міжнародна торговельна політика та місце України в ній
(2 год. сем.)**

1. Сучасний стан світової економіки та основні тенденції її розвитку.

2. Особливості здійснення міжнародної торговельної політики в сучасних умовах.

3. Передумови, проблеми і шляхи інтеграції України у міжнародний торговельний простір.

Теми для рефератів і доповідей

1. Сутність зовнішньоторговельної політики (протекціонізм vs. вільна торгівля) та місце України в ній.

2. Роль міжнародних інституцій (СОТ, регіональні торговельні угоди) у розвитку світового ринку.

3. Торговельні партнери України: переорієнтація експорту на ринки ЄС та скорочення торгівлі з країнами СНД.

4. Товарна структура: переважання агропромислової продукції, металів та сировини, що робить економіку залежною від світових цін.

5. «Економічний безвіз» між Україною та ЄС: результати лібералізації та бар'єри для українських експортерів.

6. Інституційні та правові аспекти повної відмови від торговельних угод у межах СНД: економічні наслідки для України.

7. Адаптація технічних регламентів України до стандартів ЄС як ключовий фактор подолання нетарифних бар'єрів.

8. Роль Польщі, Румунії та Німеччини у географічній структурі українського експорту: порівняльний аналіз.

9. Регіональні особливості переорієнтації українського бізнесу: аналіз релокації та зміни ринків збуту західних і східних областей України.

10. «Голландська хвороба» в українській економіці: чи загрожує Україні надмірна аграризація експорту?

11. Гірничо-металургійний комплекс України в умовах

блокування традиційної логістики: зміна ринків та товарних позицій.

12. Вплив волатильності світових цін на зернові та олійні культури на макроекономічну стабільність України.

13. Перспективи розвитку експорту з високою доданою вартістю: від сировинного АПК до глибокої харчової переробки.

14. Вплив європейського вуглецевого податку (CBAM) на експорт українського металу та цементу до ЄС.

15. Трансформація ланцюгів постачання: стратегії friendshoring та nearshoring у сучасному бізнесі.

16. Регіональні торговельні угоди: роль угод про вільну торгівлю (ЗВТ) в умовах стагнації Світової організації торгівлі (СОТ).

17. Електронна комерція (e-commerce): регулювання транскордонних цифрових послуг та захист даних.

18. Євроінтеграційний шлях України: стан виконання умов та вигоди від повноцінного членства на єдиному ринку ЄС.

19. Транскордонна логістика в умовах війни та відновлення: розвиток "Шляхів солідарності" (Solidarity Lanes) та дунайських портів.

20. Експортний потенціал України: перехід від сировинної до інноваційної моделі (IT, deep tech, готова продукція).

Основні поняття і терміни

Глобальна економіка, геоекономічна фрагментація; геополітичні зміни ХХІ ст.; тенденції ринкових трансформацій на світовому ринку; євроінтеграція; Єдиний ринок ЄС (Internal Market); зелений перехід (Decarbonization); цифрова трансформація (діджиталізація) ринкового сектору; транскордонна електронна комерція (E-commerce); «Шляхи солідарності» (Solidarity Lanes); особливості ринкових трансформацій в Україні, їх позитивні та негативні наслідки; експортний потенціал; воєнні ризики; регіональні проекти; стратегічні цілі розвитку національної зовнішньоторговельної політики: проблеми та можливості їх реалізації.

Питання для самоперевірки знань

1. Які ключові фактори стримують зростання світового ВВП у

поточному десятилітті?

2. Чим відрізняється поняття «глобалізація» від процесу «деглобалізації» (слоубалізації)?

3. Яку роль відіграє транскордонний рух капіталу у формуванні фінансової стабільності країн, що розвиваються?

4. Як запровадження вуглецевого податку (СВАМ) впливає на структуру світового виробництва?

5. Чим визначені геостратегічні трансформації в Україні?

6. Охарактеризуйте критерії ринкових трансформацій в Україні.

7. Який механізм регулювання властивий стратегії розвитку зовнішньоторговельної політики України?

8. У чому полягає криза сучасної системи врегулювання суперечок у Світовій організації торгівлі (СОТ)?

9. Які інструменти належать до прихованого протекціонізму в сучасній торговельній практиці?

10. Як регіональні торговельні угоди (наприклад, USMCA, RCEP) впливають на принципи багатосторонньої торгівлі в сучасних умовах?

11. Які особливості митного регулювання цифрових послуг та інтелектуальної власності існують в сучасній практиці міжнародної торгівлі?

12. Які основні вимоги та критерії має виконати Україна для набуття повноправного членства в Єдиному ринку ЄС?

13. Як змінилася географічна та товарна структура українського експорту за останні роки?

14. Які нетарифні бар'єри найчастіше постають перед українськими експортерами на ринках розвинених країн?

15. Які механізми страхування інвестицій від воєнних ризиків існують сьогодні в Україні?

16. З якими європейськими організаціями співпрацює ЄС?

17. Який ефект може отримати Україна для покращення власних позицій у міжнародній торгівлі від регіонального співробітництва з ЄС?

18. Які можливості для національного виробника відкриває торгівля з країнами Близького Сходу та країнами Південно-Східної Азії?

Питання для обговорення

1. Чи є сучасний протекціонізм вимушеним кроком для забезпечення національної безпеки, чи це інструмент економічного egoїзму окремих держав?
2. «Friendshoring»: оптимізація ризиків в умовах геополітичної кризи чи руйнування економічної ефективності світового ринку?
3. Сировинний експорт чи інноваційний прорив: яка стратегія інтеграції у світову економіку є реальною та ефективною для повоєнної України?
4. Аграрний сектор України на шляху до ЄС: як збалансувати високу конкурентоспроможність українського АПК із захисними інтересами фермерів країн-членів Євросоюзу?

Перелік тем для візуально-практичних презентацій (акцент на кейси та візуальні дані):

- Гео економічна фрагментація: як протистояння США та Китаю перекроєє мапу світових інвестицій та торгівлі.
- Штучний інтелект як фактор виробництва: аналіз впливу GenAI на продуктивність праці і обсяги торгівлі в країнах Глобальної Півночі та Глобального Півдня.
- Глобальна інфляція та монетарна політика: порівняльний аналіз антикризових заходів ФРС США та ЄЦБ у 2024–2026 роках.
- «Зелений протекціонізм»: як екологічні стандарти (на прикладі СВМ в ЄС) змінюють конкурентоспроможність країн, що розвиваються.
- Еволюція логістики: практичні кейси переходу глобальних компаній від стратегії Just-in-Time (точно в строк) до Just-in-Case (на всякий випадок).
- Торговельні війни нового покоління: аналіз тарифних та нетарифних обмежень на ринку електромобілів та мікросхем.
- Криза Світової організації торгівлі (СОТ): чому заблокований Орган врегулювання суперечок і чим його замінюють країни.
- Регіоналізм у дії: порівняльна характеристика ефективності

угод USMCA, CPTPP та RCEP.

- Трансформація українського експорту: аналіз товарної структури до 2022 року та в сучасних умовах (пошук нових ніш).
- Нова логістична мапа України: розвиток Дунайського кластеру, сухопутних переходів та перспективи відновлення глибоководних чорноморських портів.
- «Шляхи солідарності» (Solidarity Lanes): як інтеграція української залізниці та автошляхів у мережу TEN-T змінює транзитний потенціал Східної Європи.
- IT-сектор як драйвер безбар'єрної торгівлі послугами: досвід інтеграції України у Цифровий єдиний ринок ЄС.

Перелік тем для есе (акцент на дискусію та критичний аналіз):

Напрямок 1. Сучасний стан світової економіки та основні тенденції її розвитку

- Чи є деглобалізація міфом? Аналіз переходу від глобальних ланцюгів вартості до регіональних блоків.
- Цифрові валюти центральних банків (CBDC): кінець домінування долара у міжнародних розрахунках чи новий інструмент фінансового контролю?
- Демографічна криза розвинених країн vs демографічний вибух в Африці: як міграційні та вікові зсуви змінять структуру світового споживання до 2030 року.

Напрямок 2. Особливості здійснення міжнародної торговельної політики в сучасних умовах

- Політика Friend-shoring: чи здатні політичні союзи повністю замінити економічну доцільність у міжнародній торгівлі?
- Цифрова торгівля та суверенітет даних: де проходить межа між захистом національної безпеки та кіберпротекціонізмом?
- Санкції як інструмент торговельної політики: аналіз ефективності та побічних ефектів для світової системи торгівлі.

Напрямок 3. Передумови, проблеми і шляхи інтеграції України у міжнародний торговельний простір

- Аграрна інтеграція України до ЄС: як знайти компроміс між українським експортним потенціалом та захистом фермерів Польщі, Франції та інших країн ЄС.

- Повоєнне відновлення України через залучення ПП: які інституційні реформи та механізми страхування воєнних ризиків є критично важливими для інвесторів.
- Перехід від сировинної моделі до локалізації виробництва: як Україні впровадити політику "Made in Ukraine", не порушуючи правил СОТ та Угоди про асоціацію з ЄС.

Питання для керованої дискусії (Guided Discussion)

Напрямок 1. Сучасний стан світової економіки та основні тенденції її розвитку

Питання: «Якщо глобалізація призвела до значного скорочення бідності у світі, чому провідні економіки (США, ЄС) зараз активно переходять до політики економічного націоналізму та регіоналізації?»

Практичний кейс

Кейс: «Дилема напівпровідників TSMC»

• **Ситуація:** Тайванська компанія TSMC виробляє понад 90% найсучасніших мікросхем у світі. Через зростання геополітичної напруги між США та Китаєм, уряд США виділив субсидії (\$52 млрд за CHIPS Act), щоб змусити TSMC побудувати заводи в Аризоні. Проте собівартість виробництва в США виявилася на 50% вищою, ніж на Тайвані, а запуск заводів затримується через брак кваліфікованих інженерів у США.

• **Завдання для студентів:** Оцініть це рішення з точки зору економічної доцільності та стратегічної безпеки. Які наслідки це матиме для світових цін на електроніку?

Напрямок 2. Особливості здійснення міжнародної торговельної політики в сучасних умовах

Питання: «Механізм вуглецевого коригування імпорту (CBAM) в ЄС — це реальна турбота про клімат планети чи прихована форма сучасного протекціонізму проти товарів із країн, що розвиваються?»

Практичний кейс

Кейс: «Електромобільна блокада Європи»

• **Ситуація:** Китайські автовиробники (наприклад, BYD) завдяки масштабним державним субсидіям почали продавати

електромобілі в ЄС на 20-30% дешевше за європейські аналоги (Volkswagen, Renault). У відповідь ЄС запровадив додаткові мита на китайські електромобілі (до 38%). Китай у відповідь розпочав антидемпінгові розслідування проти імпорту європейської свинини, молочної продукції та коньяку.

• **Завдання для студентів:** Визначте, які інструменти торговельної політики застосовано. Які ризики несе ця ситуація для європейських автовиробників, що мають заводи в Китаї?

Напрямок 3. Передумови, проблеми і шляхи інтеграції України у міжнародний торговельний простір

Питання: «Угода про асоціацію з ЄС передбачає повне відкриття ринків. Чи готова Україна конкурувати без митних бар'єрів на внутрішньому ринку, і чи не перетворимося ми суто на сировинний додаток Європи після вступу в ЄС?»

Практичний кейс

Кейс: «Аграрний клімат на кордоні»

• **Ситуація:** Після скасування мит та квот для України з боку ЄС («автономні торговельні заходи»), український агроекспорт (зерно, цукор, м'ясо птиці) різко зріс. Це викликало протести польських та французьких фермерів, які заявили про недобросовісну конкуренцію через нижчу собівартість української продукції (дешевша логістика, відсутність жорстких екологічних вимог ЄС до виробництва). ЄС змушений був повернути механізм «екстреного гальмування» (ліміти на імпорт українського цукру, яєць та овса).

• **Завдання для студентів:** Запропонуйте стратегічне рішення для України: як зберегти доходи від експорту і при цьому зняти напругу у відносинах із сусідніми країнами ЄС?

Контрольні завдання

1. Визначте правильні відповіді (так чи ні):

1.1 Цифрові валюти центральних банків (CBDC) створюються приватними комерційними банками для анонімних транскордонних розрахунків.

1.2 Перехід від стратегії «Just-in-Time» до «Just-in-Case» збільшує витрати компаній на утримання складських запасів.

1.3 Технічні бар'єри у торгівлі (TBT) та санітарні заходи

належать до тарифних методів регулювання міжнародної торгівлі.

1.4 Антидемпінгові розслідування можуть застосовуватися країною як легальний інструмент захисту внутрішнього ринку в межах правил СОТ.

1.5 Торговельні війни між великими країнами зазвичай призводять до зростання загального обсягу світової торгівлі та зниження цін для кінцевих споживачів.

1.6 «Автономні торговельні заходи» ЄС щодо України передбачали тимчасове скасування всіх мит та квот на український експорт до європейського ринку.

1.7 Для повноцінної інтеграції в торговельний простір ЄС Україні не обов'язково адаптувати свої санітарні та фітосанітарні стандарти до європейських вимог.

1.8 Інтеграція у валютно-фінансовій сфері починається на етапі зони вільної торгівлі.

1.9 Етап загального ринку триває з 1968р. до 1986р.

1.10 ЄС інвестиційно та організаційно сприяє ринковій трансформації економіки України.

2. Рішення задач.

Задача 2.1 на розрахунок ефективного рівня митного захисту (ERP)

Мета: Навчити студентів розуміти, що номінальна ставка мита на готову продукцію не завжди відображає реальний рівень захисту вітчизняного виробника, якщо оподатковується ще й імпортна сировина.

Умова задачі для студентів:

Уряд країни А намагається захистити власне виробництво електромобілів від експансії китайських брендів.

- Світова ціна електромобіля становить \$30 000.
- У структурі витрат на виробництво такого авто 40% припадає на імпортні літій-іонні акумулятори (тобто вартість акумуляторів — \$12 000).
- Уряд запроваджує номінальне ввізне мито на готові електромобілі у розмірі 20%.
- Водночас, щоб підтримати вітчизняних хіміків, уряд запроваджує мито на імпортні акумулятори у розмірі 10%.

Завдання: Обчисліть ефективний рівень митного захисту (Effective Rate of Protection — ERP) для національних автовиробників. Зробіть висновок, чи отримали вони більший чи менший захист, ніж номінальні 20%.

Задача 2.2 на аналіз торговельних обмежень ЄС для України через індекс квоти

Мета: Навчити студентів оцінювати бар'єри у торгівлі та прогнозувати збитки/вигоди бізнесу від запровадження механізмів типу «екстреного гальмування» (emergency brake).

Умова задачі для студентів:

Українська аграрна компанія експортує цукор до ЄС. Протягом року ЄС запроваджує тарифну квоту в рамках «екстреного гальмування» для захисту фермерів Польщі та Франції.

- Обсяг безмитної квоти для України на поточний рік визначено у розмірі 250 000 тон.

- У межах квоти мито становить 0%.

- Понад квоту діє стандартне мито ЄС (MFN) у розмірі €420 за тону.

- Ринкова ціна цукру в ЄС становить €800 за тону, а собівартість українського цукру з урахуванням логістики до кордону — €450 за тону.

Завдання:

1. Обчисліть прибуток українських експортерів у межах квоти (за умови її повного вичерпання).

2. Визначте, чи буде вигідним для компанії експорт цукру понад квоту. Якою буде рентабельність такого експорту?

Література: 3, с. 180- 205; 19, с.123-128, 22, с.9-13; 23, с. 49-57; 25, с.22-32; 28, с.54-63; 39, с.4-23; 43, с. 9-14; 48, с.482-498; 64, с. 22-30; 79, с.15-20; 82, с. 27-41; 85, с.111-112; 94, с.32-33;98, с.4-24; 115, с.50-60; 142, с.52-55; 145, с. 103-114; 153, с. 27-31; 154, с.73-85.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

Основна

1. Григорова-Беренда Л. І., Шуба М. В. Теорія і практика зовнішньої торгівлі : навч. посіб. / Л. І. Григорова-Беренда,. 2-ге вид., виправ., перероб. і доп. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. 136 с.
2. Міжнародна торгівля: конспект лекцій: навч. посіб. для студентів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 073 «Менеджмент» /; уклад.: К.О. Кузнєцова, В.В. Чорній, О.С. Ченуша. Електронні текстові данні. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 191 с.
3. Дахно І.І. Міжнародна торгівля: навч. посіб., 2-ге вид., виправ., перероб. і доп. К.: МАУП, 2023. 296с.
4. Козак Ю.Г., Логвінова Н.С., Барановська М. І. та ін. Міжнародна торгівля : підручник. 6-те вид., виправ., перероб. і доп. К.: Центр учбової літератури, 2021. 512 с.
5. Кузьмін О.Є. Митна справа: підручник / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник, В.О. Терлецька; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львів.політехніка». Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2021. 240 с.
6. Циганкова Т. М., Петрашко Л.П., Кальченко Т. В. Міжнародна торгівля: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2021. 488с.

Допоміжна

7. Алданькова Г. В. Методичні підходи до оцінювання ефективності маркетингових комунікацій торговельних мереж. Ефективна економіка. 2020. № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/67.pdf.
8. Антонюк П., Антонюк О., Ступницька Т., Баранюк Х. Аналіз стану зовнішньої торгівлі залишками і відходами харчової промисловості. Економіка харчової промисловості. 2022. Т. 14. № 4. С. 3-10. URL: <https://journals.ontu.edu.ua/index.php/fie/article/view/2425/2605>.
9. Антонюк П., Антонюк О., Ступницька Т., Баранюк Х. Аналіз сучасного стану зовнішньої торгівлі України агропродовольчими товарами. Економіка харчової промисловості. 2021. Т. 13. № 3. С. 16-22. URL: <https://journals.ontu.edu.ua/index.php/fie/article/view/2128/2314>.
10. Антонюк П., Антонюк О., Ступницька Т., Баранюк Х.

Статистична оцінка формування зовнішньої торгівлі України готовими харчовими продуктами. Економіка харчової промисловості. 2021. Т. 13. № 1. С. 3-11. URL:

<https://journals.ontu.edu.ua/index.php/fie/article/view/2006/2201>

11. Апопій В. В., Гуштан Т. В., Павлова М. Б. Роздрібна торгівля: концентрація, спеціалізація та типізація : монографія. Львів : Новий Світ-2000, 2023. 233 с.

12. Апопій В. В., Міщук І. П., Ребицький В. М., Рудницький С. І., Хом'як Ю. М. Організація торгівлі : підручник. 3-тє вид. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 630 с.

13. Арт'юмова А. Ю. Сучасні тенденції в структурі міжнародної торгівлі з огляду на базові теорії міжнародної торгівлі. Бізнес-навігатор. 2021. № 4. С. 12-16. URL: http://business-navigator.ks.ua/journals/2021/65_2021/4.pdf.

14. Бабяк Н. Д. Інформаційне забезпечення контролінгу операційної діяльності підприємств торгівлі. Ефективна економіка. 2021. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2021/114.pdf.

15. Бакаєв Л. О., Бакаєва І. Г. Аналіз постійних ринкових часток товарного експорту України. Ефективна економіка. 2020. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2020/10.pdf.

16. Банчук-Петросова О. В., Єфіменко Л. М. Формування єдиної державної політики у сфері зовнішньоторговельної діяльності. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2022. № 5. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/5_2022/73.pdf.

17. Банчук-Петросова О. В., Ковальський М. Р. Оцінка рівня державного регулювання щодо забезпечення результативності реалізації експортного потенціалу регіону. Економіка, управління та адміністрування. 2022. № 2(100). С. 26-31. URL: <http://ema.ztu.edu.ua/article/view/261795>.

18. Березовська Л., Кириченко А. Розвиток електронної комерції в Україні та ЄС. Економіка та суспільство. 2022. № 42. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1614/1551.22>

19. Білоцерківський О. Б. Сучасний стан і тенденції розвитку торговельної галузі України. Держава та регіони. 2020. № 3. С. 123-128. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2020/3_2020/3_2_2020/22.pdf.

20. Бобрик Н. Нові форми ПН/РК та ПДВ-декларації: експортерам особлива увага. Все про бухгалтерський облік. 2024. № 82. С. 7-9.
21. Бобрикова М. Ярмарки роблять нас сильнішими. Вінниччина. 2023. 29 берез. С. 1.
22. Богородицька Г. Є., Петренко І. В., Дядюра А. В. Зовнішньоторговельні відносини України та Німеччини на сучасному етапі. Інфраструктура ринку. 2022. Вип. 67. С. 9-13. URL: http://www.marketinfr.od.ua/journals/2022/67_2022/4.pdf.
23. Бойко В., Бойко Л. Сучасний стан міжнародної торгівлі України як основної форми міжнародного бізнесу. Фінансовий простір. 2022. № 1(45). С. 49-57. URL: <http://fpnpu.cibs.ubs.edu.ua/article/view/253350>.
24. Борсук Р. О., Русин-Гриник Р. Р., Лацик М. М. Торговельно-мережева структура як специфічне середовище для моделювання креативно-інноваційних систем. Бізнес-навігатор. 2025. Т. 79. Вип. 2. С. 278-283. URL: http://www.businessnavigator.ks.ua/journals/2025/79_2025/47.pdf.
25. Борщевський В. В. Детінізація оптової та роздрібної торгівлі регіонів України як чинник підвищення ефективності використання потенціалу їх розвитку. Регіональна економіка. 2020. № 1. С. 22-32.
26. Бужимська К. О., Царук І. М. Розвиток інтернет-торгівлі в епоху цифровізації. Держава та регіони. 2021. № 2. С. 27-31. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2021/2_2021/7.pdf.
27. Височин І. В., Блаженко С. Л. Інституційні детермінанти конкурентоспроможності підприємств роздрібної торгівлі України. Ефективна економіка. 2025. № 8. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/7282/7403>.
28. Вірченко О. О., Романчук К. В., Шиманська К. В. У пошуках ключа успіху України на світових ринках. Економіка, управління та адміністрування. 2021. № 4(98). С. 54-63. URL: <http://ema.ztu.edu.ua/article/view/249650>.
29. Вітунін В. О. Стан і тенденції розвитку торгівлі в контексті забезпечення професійної компетентності працівників. Регіональна економіка. 2020. № 4. С. 72-78.
30. Внутрішня торгівля України: проблеми і перспективи розвитку : монографія / за ред. В. В. Апопії, П. Ю. Балабана. Львів : Новий Світ-2000, 2022. 565 с.
31. Вороніна О. О. Вплив динаміки валютного курсу на

зовнішньоекономічні операції підприємств України. Ефективна економіка. 2021. № 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2021/87.pdf.

32. Гаврилюк І. Розвиток міжнародної торгівлі в системі міжнародних економічних відносин в Україні. Економіка та суспільство. 2022. № 45. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1969/1896>.

33. Гончар М. С., Довжик О. П., Жохін А. С., Козирський В. Г., Махорт А. П. Новітній погляд на аналіз світової торгівлі та глобальної економіки. Кібернетика та системний аналіз. 2025. № 3. С. 85-108.

34. Горін Н., Горін О. Ефект створення торгівлі для аграрних ринків внаслідок угоди про зону вільної торгівлі України з ЄС. Економіка та суспільство. 2022. № 37. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1239/1194>.

35. Гребельник О. П., Цибульський О. І. Митно-безпековий аспект функціонування зовнішньоторговельних відносин під час війни. Ефективна економіка. 2025. № 1. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/5546/5601>.

36. Гриньков Д. В гонитві за покупцем. Бізнес. 2020. № 9. С. 38-39.

37. Губені Ю., Зеліско Н., Жарський О. Імідж у системі бізнес-культури роздрібної торгівлі на локальному рівні. Аграрна економіка. 2024. Т. 17. № 3-4. С. 63-71. URL: http://agrarianeconomy.lnau.edu.ua/images/docs/ae_2024_17_3-4/AE17_3-4_6.pdf.

38. Гудзь Ю. Ф., Шостаковська А. В. Інтернет-маркетинг в системі стратегічного управління онлайн-ритейлера. Бізнес-навігатор. 2025. Т. 78. Вип. 1. С. 146-150. URL: http://www.business-navigator.ks.ua/journals/2025/78_2025/26.pdf.

39. Гуляєва Н., І., Вавдійчик, Мельник В. Системні драйвери торгівлі України в реаліях воєнного стану. Товари і ринки. 2024. № 3. С. 4-23.

40. Гуляєва Н., Вавдійчик І. Торгівля у післякризовому відновленні національної економіки. Scientia Fructuosa. 2022. № 5. С. 42-55.

41. Данько Т., Яворська Н. Особливості розвитку інтернет-торгівлі та порівняльна характеристика з традиційною торгівлею. Економіка та суспільство. 2021. № 33. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/928/890>.

42. Демченко Т. Особливості та проблеми обліку торговельних підприємств в умовах діджиталізації. Економіка та суспільство. 2025. №

72. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5754>.
43. Дерід І. О. Розвиток електронної торгівлі в Україні. Інфраструктура ринку. 2021. Вип. 56. С. 9-14. URL: http://www.marketinfr.od.ua/journals/2021/56_2021/4.pdf.
44. Дзюбинський А. В., Пахолук О. В., Шегинський О. В., Безп'ятко О. Г. Митна логістика та управління ризиками в міжнародній торгівлі. Ефективна економіка. 2024. № 11. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/5128/5175>.
45. Дзяд О. В., Краснікова Н. О., Кобиляк Д. М., Муратгазієва Ф. Р. Міжнародна торгівля циркулярними товарами для участі країн у глобальних ланцюгах доданої вартості. Ефективна економіка. 2025. № 5. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/6552/6645>.
46. Довгаль О., Довгаль Г., Коваленко Р. Аналіз впливу заходів нетарифного регулювання на показники міжнародної торгівлі: методичний аспект. Економіка та суспільство. 2021. № 31. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/710/683>.
47. Дугінець Г., Омран Х. З. Інституційне забезпечення зовнішньої торгівлі України: контекст країн Близького Сходу. Журнал європейської економіки. 2021. № 2. С. 272-290.
48. Дугінець Г., Омран Х. З. Торговельні відносини України з країнами Близького Сходу та Північної Африки. Журнал європейської економіки. 2022. № 4. С. 482-498.
49. Дугінець Г., Саркісян Л. Цифрова трансформація зовнішньоторговельної політики держави. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2021. № 6. С. 26-40.
50. Духницький Б. В. Ефективність зовнішньої торгівлі України плодовоюгідною продукцією. Економіка АПК. 2020. № 9. С. 95-102.
51. Дякун А. М. Капіталізація корпоративного підприємства торгівлі: генезис дефініції та підходів до управління. Економіка. Фінанси. Право. 2024. № 8. С. 33-37.
52. Дячков Д. В., Прокопенко Н. О. Особливості використання мобільних додатків як інструментів просування бізнесу у сфері торгівлі. Інфраструктура ринку. 2021. Вип. 51. С. 128-134. URL: http://www.marketinfr.od.ua/journals/2021/51_2021_ukr/22.pdf.
53. Економічна теорія : підручник / авт. кол.: В. А. Предборський, Б. Б. Гарін, В. Д. Кухаренко ; під ред. В. А. Предборського. Київ : Кондор, 2022. 492с.

54. Євтушевська О. В. Комерціалізація результатів господарської діяльності в різних видах торгівлі. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 3. С. 45-48.

55. Зайцева О., Шукліна В., Кармазінова В. Розвиток цифрових торговельних платформ на ринках B2C та C2C. Товари і ринки. 2024. № 3. С. 24-39.

56. Залізнюк В. Конкурентна концепція торгівельно-економічних відносин та співробітництва між Україною та країнами Близького Сходу. Економіка та суспільство. 2022. № 43. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1729/1666>.

57. Зверєва К. С. Міжнародна торгівля – «невидима рука» міжнародного права. Глобалізаційні виклики розвитку національних економік : тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 19 жовтня 2021 р. / відп. ред. А. А. Мазаракі. Київ : КНТЕУ, 2021. С. 100-105.

58. Згурська О. М., Сьомкіна Т. В., Гужавіна І. В. Фундаментальні тренди розвитку світової біржової торгівлі. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 24. С. 5-9. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2020/3.pdf.

59. Зубко Т. Євроінтеграція: переваги та загрози для зовнішньої торгівлі України. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2021. № 6. С. 69-86.

60. Зубко Т. Л. Деякі аспекти впливу діджиталізації на сферу торгівлі. Глобалізаційні виклики розвитку національних економік : тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 19 жовт. 2021 р. / відп. ред. А. А. Мазаракі. Київ : КНТЕУ, 2021. С. 405-408.

61. Зубко Т., Багацька К. Тренди зовнішньої торгівлі євро регіону В «ДністерВ». Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2024. № 5. С. 25-33.

62. Іваненко О. І., Сагайдак Ю. А. Аналітичне оцінювання рівня розвитку та збалансованості зовнішньої торгівлі товарами. Механізм регулювання економіки. 2020. № 1. С. 141-151. URL: https://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/articles/issue_44/Olena_I_Ivanenko_Yuli_a_A_SagaydackAnalytical_Estimation_of_the_Level_of_Development_and_Balance_of_Foreign_Trade_of_Goods.pdf.

63. Іванов Є. І. Методичні підходи до оцінювання диверсифікації зовнішньої торгівлі. Підприємництво та інновації. 2020. № 12. С. 9-14. URL: <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/299/293>.

64. Ільчук М. М., Панкратова Л. Л. Розвиток торгівлі та проблеми в

ланцюгах товаропостачання продовольства в Україні. Економіка АПК. 2020. № 8. С. 22-30.

65. Ільчук М. М., Свиноус І. В., Любар Р. П., Томашевська О. А., Іванов Є. О. Організаційно-економічні аспекти інноваційної діяльності торгових структур та логістики. Ефективна економіка. 2025. № 5. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/6481/6565>.

66. Індутний В., Мережко Н., Комаха В. Аукціонна торгівля культурними цінностями. Товари і ринки. 2022. № 4. С. 46-60.

67. Кавун-Мошковська О. Б., Нечипорук А. Маркетплейси в Україні: 2022 рік. Товари і ринки. 2022. № 3. С. 19-36.

68. Кавун-Мошковська О. О. Регіональна характеристика розвитку маркетплейсів у світовій електронній роздрібній торгівлі. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 45. С. 8-14. URL: http://www.marketinfr.od.ua/journals/2020/45_2020_ukr/4.pdf.

69. Кавун-Мошковська О. О. Форматна інноваційність торговельних мереж у контексті клієнтоцентризму. Глобалізаційні виклики розвитку національних економік : тези доповідей II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 19 жовт. 2021 р. / відп. ред. А. А. Мазаракі. Київ : КНТЕУ, 2021. С. 412-414.

70. Калюжна Н., Дашков С. Оцінка технологічного тиску в торгівлі України та ЄС. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2024. № 4. С. 69-85.

71. Калюжна Ю. П., Яснолоб І. О., Черненко К. В. Основи біржової торгівлі на шляху до виходу на світові зернові ринки. Інфраструктура ринку. 2022. Вип. 66. С. 67-72. URL: http://www.marketinfr.od.ua/journals/2022/66_2022/14.pdf.

72. Капелюшна Т. В., Гавриш О. М., Пильнова В. П. Діагностика та тенденції розвитку міжнародної торгівлі в Україні. Ефективна економіка. 2020. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/98.pdf.

73. Каркушка О. Управління брендом підприємства роздрібно торгівлі. Економіка та суспільство. 2025. № 71. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5566>.

74. Кичан О. О., Могилова А. Ю. Стратегія і тактика торгового підприємства на ринку ритейлу електроніки в Україні. Економіка. Фінанси. Право. 2025. № 5. С. 71-74.

75. Кічук О., Куманова К. Сучасні тенденції електронної біржової торгівлі: вектори розвитку автоматизації. Економіст. 2021. № 9. С. 116-117.

76. Коваленко Ю. Угода про вільну торгівлю з Канадою (аналіз новацій). Все про бухгалтерський облік. 2024. № 62. С. 15-17.
77. Коваль В., Новак О., Павлишина К. Експортний потенціал України на ринках GAFTAA: кейс UTAS Co. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2022. № 3. С. 97-109.
78. Ковальова О. М., Кірсанова В. В. Основні форми інтернет-торгівлі: особливості, переваги, недоліки. Економіка та держава. 2020. № 7. С. 85-92. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/7_2020/14.pdf.
79. Коляда О. В., Городнича К. В. Сучасний стан співпраці України з країнами Африки у сфері зовнішньої торгівлі товарами та прогноз на майбутні роки. Інфраструктура ринку. 2021. Вип. 55. С. 15-20. URL: http://www.marketinfr.od.ua/journals/2021/55_2021/5.pdf.
80. Коненко В. В. Реалізація маркетингової стратегії Internet-торгівлі в умовах пандемії COVID-2019. Ефективна економіка. 2022. № 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2022/102.pdf.
81. Кудирко Л. П., Пашенко Б. В. Детермінанти попиту в міжнародній торгівлі органічною агропродовольчою продукцією. Ефективна економіка. 2020. № 9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2020/61.pdf.
82. Кузьо Н. Є., Косар Н. С., Мельниченко І. І. Електронна комерція в Україні: сучасний стан, галузеві особливості та організаційні форми. Маркетинг і цифрові технології. 2021. Т. 5. № 1. С. 27-41. URL: <http://mdtopu.com.ua/index.php/mdt/article/view/128/115>.
83. Куриленко А. Вийзна торгівля: дороговказ головними запитаннями. Все про бухгалтерський облік. 2024. № 80. С. 13-17.
84. Куриленко А. Відкриваємо торговельну точку: що потрібно на старті. Все про бухгалтерський облік. 2024. № 78. С. 9-12.
85. Курило А. Сучасний стан та перспективи розвитку інтернет-комерції в Україні. Економіст. 2021. № 12. С. 111-112.
86. Кучанський О. В. Управлінський облік у роздрібній торгівлі: ключові метрики сучасного ритейлу. Ефективна економіка. 2025. № 6. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/6823/6926>.
87. Лакіза В. В., Бала Р. Д. Особливості застосування електронної торгівлі суб'єктами господарювання в умовах міжнародної економічної діяльності. Ефективна економіка. 2020. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/55.pdf.
88. Лежєпєкова В. Г. Інструменти вирішення міжнародних

торгових спорів в умовах економічної асиметрії сторін. Ефективна економіка. 2025. № 2. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/5789/5843>.

89. Липчук В., Дудяк Р., Бугіль С., Янишин Я. Маркетинг : навч. посіб. 2-ге вид., стер. Львів : Магнолія 2006, 2023. 456 с.

90. Лой А. Оцінка економічного потенціалу підприємств торговельної галузі України. Економіка і прогнозування. 2022. № 3. С. 131-148.

91. Мадяр Р. О. Ризики зовнішньоекономічної діяльності та ключові торговельні партнери України. Економіка та держава. 2020. № 9. С. 70-73. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/9_2020/13.pdf.

92. Мазаракі А., Мельник Т. Неопротекціонізм і торговельні війни. Вісник КНТЕУ. 2021. № 1. С. 4-22.

93. Мазаракі Н., Погарченко Т. Механізми вирішення спорів в угодах ЄС про вільну торгівлю. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2020. № 3. С. 5-14.

94. Майстренко О., Онопрієнко Х. Тенденції української зовнішньої торгівлі в 2021 р. Економіст. 2021. № 12. С. 32-33.

95. Мамчин М. М., Найда В. В. Європейський досвід впровадження концепції сталого розвитку в роздрібну торгівлю. Ефективна економіка. 2025. № 6. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/6807/6910>.

96. Маркович Н. Внутрішня торгівля України: сучасний стан та перспективи розвитку. Аграрна економіка. 2024. Т. 17. № 2. С. 133-140. URL: http://agrarianeconomy.lnau.edu.ua/images/docs/ae_2024_17_2/AE-17_2_14.pdf.

97. Медведєва К. Глобальні драйвери роздрібної торгівлі. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2024. № 5. С. 50-67.

98. Мельник Т., Туницька Ю. Зовнішньоторговельні зв'язки України та Польщі: 2022-2024. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2024. № 5. С. 4-24.

99. Мельничук О. Маркери експортної спеціалізації. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2024. № 5. С. 34-49.

100. Мельничук О. Міжнародна торгівля послугами. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2020. № 4. С. 115-128.

101. Михайленко О. Г., Пашенко О. В. Сучасні тренди та перспективи розвитку торгівлі українськими шоколадними виробами на зарубіжних ринках. Ефективна економіка. 2025. № 7. URL:

<https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/7027/7137>.

102. Могилова А. Ю., Шатова Ю. В. Можливості та ризики розвитку власних торгових марок у діяльності торговельних підприємств. Ефективна економіка. 2025. № 5. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/6503/6589>.

103. Молчанова Е., Ковтонюк К. Диджитал-трансформація світової торгівлі. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2021. № 6. С. 53-68.

104. Молчанова Е., Ковтонюк К. Моделі диджитал-торгівлі. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2021. № 2. С. 56-72.

105. Мороз Л. А., Косар Н. С., Кузьо Н. Є. Маркетингові комунікації локальних продуктових торговельних мереж України. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 41. С. 112-116. URL: http://www.marketinfr.od.ua/journals/2020/41_2020_ukr/21.pdf.

106. Музыка-Стефанчук О. А. До питання про участь держави у міжнародних договірних відносинах у сфері торгівлі. Економіка. Фінанси. Право. 2024. № 3. С. 91-93.

107. Назарова І., Пастернак Ю. Інвентаризаційний контроль операційної діяльності в торгівлі. Вісник економіки. 2025. № 2. С. 211-222.

108. Намазов В. Ф. Торгівля структурованими фінансовими продуктами та перспективи її впровадження в нових економіках. Економіка і прогнозування. 2020. № 4. С. 122-136.

109. Насипайко Д. С., Подплетний В. В. Роль міжнародної торгівлі в діяльності підприємств Європейського Союзу. Економіка та суспільство. 2021. № 24. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/205/197>.

110. Недбалюк О. П. Розвиток біржової торгівлі в Україні як передумова економічного зростання. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 45. С. 32-37. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/45_2020_ukr/8.pdf.

111. Немченко Т. А., В'юнник О. В., Сторожук О. В. Технології управління торговельною діяльністю організацій в умовах еко-відповідальності та сталого розвитку: стратегічний, мотиваційний та проєктно-орієнтований аспекти. Ефективна економіка. 2025. № 7. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/7039/7149>.

112. Нікітенко К. С. Роль електронної торгівлі в підвищенні якості взаємодії держави, бізнесу та суспільства. Економіка та суспільство. 2021. № 24. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/191/183>.

113. Ніколенко Г. Застосування принципів НАССР у магазинах роздрібної торгівлі продуктами харчування. Харчовик. Пекарня та кондитерська. 2020. № 3. С. 34-35.

114. Окландер М. А., Златова І. О. Ефективність мобільного додатку як інструменту в системі маркетингу підприємств роздрібної торгівлі. Бізнеснавігатор. 2025. Т. 79. Вип. 2. С. 153-157. URL: http://www.businessnavigator.ks.ua/journals/2025/79_2025/26.pdf.

115. Олійник О. В., Ксендзук В. В. Державне управління зовнішньоторговельною діяльністю країни в умовах воєнного стану. Економіка, управління та адміністрування. 2022. № 4. С. 50-60. URL: <http://ema.ztu.edu.ua/article/view/272284>.

116. Олышанський О. В., Ткачова С. С., Ткаченко О. П. Імплементация процесного управління у сферу торгівлі як важливу соціально-економічну систему. Бізнес-навігатор. 2021. № 2. С. 93-97. URL: http://www.businessnavigator.ks.ua/journals/2021/63_2021/18.pdf.

117. Онищенко В. Політекономічний контент теорії міжнародної торгівлі. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2021. № 5. С. 48-65.

118. Осаул А. Розрахунки в інтернет-торгівлі: коли потрібен РРО. Все про бухгалтерський облік. 2020. № 37. С. 4-6.

119. Осмятченко В. О., Миколенко Р. О. Особливості розвитку електронної комерції в умовах цифрової економіки. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2025. № 2. С. 56-64.

120. Особливості прийняття господарських рішень з управління проєктами у сфері торгівлі: проєктний аналіз, бізнес-комунікації та етика бізнесу. Економіка. Фінанси. Право. 2025. № 5. С. 64-66.

121. Осташко Т. Багатополярність світової торгівлі: виклики і «коридор можливостей» для України. Економіка і прогнозування. 2021. № 4. С. 29-52.

122. Осташко Т., Кобута І. Зміни у світовій торгівлі та торговельній політиці в умовах пандемії COVID-19: виклики і можливості для України. Економіка і прогнозування. 2020. № 3. С. 7-24.

123. Островська Н., Чуб А. Дослідження впливу зовнішньої торгівлі в агропромисловому комплексі України на забезпеченість продовольчими ресурсами. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2021. № 3. С. 84-90. URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/252935>.

124. Островський І. А., Можайкіна Н. В. Цифрові платформи в міжнародній торгівлі: проблеми антимонопольного регулювання.

Ефективна економіка. 2020. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/103.pdf.

125. Острянин С. О., Приходченко О. Ю. Оптимізація числа кас торгівельної мережі з використанням імітаційного моделювання засобами мови програмування Python. Економіка. Фінанси. Право. 2024. № 12. С. 43-49.

126. П'янкова О., Ралко О., Слоква М. Структурна трансформація експорту України у період пандемії. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2021. № 5. С. 66-76.

127. П'ятницька Г. Стартапи як драйвери розвитку торгівлі. Scientia Fructuosa. 2022. № 5. С. 56-73.

128. П'ятницька Г., Григоренко О., Шевчун М. Внутрішня торгівля України: структурно-динамічний аналіз. Товари і ринки. 2020. № 3. С. 5-21.

129. Пашкуда Т., Афенді А. Напрями розвитку торгівлі в Україні в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2022. № 43. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1759/1695>.

130. Пашенко О. В., Зубаха Д. С. Сучасні тренди та перспективи міжнародної торгівлі шоколадом та харчовими продуктами із вмістом какао. Ефективна економіка. 2024. № 12. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/5380/5432>.

131. Пашенко О. В., Стоянова К. В. Сучасні тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України металопродукцією з країнами ЄС. Ефективна економіка. 2021. № 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/84.pdf.

132. Петришин Н. Я., Тодошук А. В., Давидчак М. О. Особливості застосування європейського досвіду здійснення зовнішньоекономічної діяльності для підвищення ефективності функціонування вітчизняних підприємств. Економіка. Фінанси. Право. 2024. № 10. С. 51-54.

133. Петухова О. М., Закревська Л. М. Роздрібна торгівля продуктами харчування в Україні: сучасний стан та виклики. Інфраструктура ринку. 2023. Вип. 71. С. 77-81. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2023/71_2023/16.pdf.

134. Пильнова В. П., Гавриш О. М., Капелюшна Т. В., Лобань О. О. Інтернет-торгівля: особливості реалізації товару за допомогою інтернету. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2020. № 1. С. 122-129.

135. Писар Н., Адріанов А., Дрокіна Н. Аналіз та оцінка розвитку

мерчандайзингу в роздрібній торгівлі. Підприємництво та інновації. 2021. № 18. С. 46-50. URL: <http://ejournal.in.ua/index.php/journal/article/view/437/424>.

136. Пірникоса П. В. Вплив міжнародних торговельних обмежень і санкцій на податкові надходження та фінансову стійкість країн із експортозалежною економікою. Ефективна економіка. 2025. № 3. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/6022/6087>.

137. Пічкурова З. Інтелектуалізація міжнародної торгівлі в умовах пандемії Covid-19. Економіка та суспільство. 2021. № 34. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/981/939>.

138. Пічугіна Ю. В., Гусенко О. С., Максимова Ю. О. Економічний аналіз розвитку зовнішньої торгівлі Одеської області. Економіка та суспільство. 2021. № 23. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/146/140>.

139. Полякова Ю. В. Інноваційний компонент експортної діяльності. Підприємництво та інновації. 2020. № 11-1. С. 32-36. URL: <http://ejournal.in.ua/index.php/journal/article/view/262/257>.

140. Полякова Ю. В., Яремко Л. А., Шайда О. Є. Міжнародна торгівля і глобальні виклики. Держава та регіони. 2021. № 3. С. 13-18. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2021/3_2021/4.pdf.

141. Поневач А. І. Генеза розвитку змінного (гнучкого) торгового підприємництва. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 19. С. 40–44. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/19_2021/9.pdf.

142. Посохов І. М., Галапура Є. Д. Аналіз сучасного стану торгово-економічного співробітництва між Україною та країнами ЄС і США. Економіка. Фінанси. Право. 2025. № 2. С. 52-55.

143. Прокопець Л. В., Кифяк В. І. Розвиток електронної біржової торгівлі в Україні. Ефективна економіка. 2022. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2022/92.pdf.

144. Проскура В. Ф., Черничко С. Ф., Верещкий Д. Є., Стинич О. М. Реновація торговельної інфраструктури як чинник економічної безпеки регіону в умовах поствоєнного відновлення. Ефективна економіка. 2025. № 6. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/6755/6853>.

145. Пугачевська К. Імпортозалежність економіки України: детермінанти та ризики. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2020. № 4. С. 103-114.

146. Пурденко О., Мельник В. Інноваційні бізнес-інструменти у

сфері торгівлі. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2021. № 3. С. 77-84.

147. Радзіховська Ю. М., Терещенко Р. Д. Фінансово-економічний аналіз діяльності торговельних підприємств: аспект Інтернет маркетингу та антикризового управління. Ефективна економіка. 2025. № 6. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/6811/6914>.

148. Радько В. І., Свиноус І. В., Сегеда С. А. Платформи електронної торгівлі та логістики в системі локального збуту продукції сільського господарства. Ефективна економіка. 2025. № 7. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/6987/7095>.

149. Решетило В. П., Островський І. А., Наумов Н. С. Мікроекономіка, макроекономіка та міжнародна економіка : конспект лекцій. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. URL: docs.Pidruchnyky/2023/Reshetylo_Mikro_makro_me_2020.pdf.

150. Романченко Т. В., Савченко А. М. Розвиток торговельних мереж парфумерно-косметичних товарів в Україні. Бізнес-навігатор. 2021. № 4. С. 89-95. URL: http://business-navigator.ks.ua/journals/2021/65_2021/17.pdf.

151. Ромат Є. В., Гранат Л. В. Бренд-стратегії підприємств роздрібної електронної торгівлі. Ефективна економіка. 2021. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2021/22.pdf.

152. Роскладка А. А. Облікові аспекти функціональності контролінгу: особливості сфери торгівлі. Ефективна економіка. 2021. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2021/8.pdf.

153. Савченко Т. В., Константинова Т. В. Міжнародна торгівля зерном: сучасний стан та перспективи розвитку для України. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 45. С. 27-31. URL: http://www.marketinfr.od.ua/journals/2020/45_2020_ukr/7.pdf.

154. Сак Т. В., Ховхалюк Д. О. Електронна торгівля в Україні: стан, тенденції, перспективи розвитку. Маркетинг і цифрові технології. 2020. Т. 4. № 3. С. 73-85. URL: <http://mdt-opu.com.ua/index.php/mdt/article/view/112/105>.

155. Сатир Л. М., Стаднік Л. І., Непочатенко А. В. Захист прав споживачів у сфері економіки та організації торгівлі: концептуальні засади та економічний аналіз. Ефективна економіка. 2020. № 8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2020/12.pdf.

156. Сергєєва О. Р. Товарообіг в Україні - реалії сьогодення.

Підприємництво та інновації. 2020. № 11-1. С. 113-117. URL: <http://eijournal.in.ua/index.php/journal/article/view/275/269>.

157. Сердюков К., Екзархова Е. Розвиток торговельно-інвестиційних відносин України з країнами-членами ЄС. Економіка та суспільство. 2021. № 34. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1062/1019>

158. Сіденко В. Р. Нові інституційні формати розвитку світової електронної торгівлі. Економіка і прогнозування. 2020. № 1. С. 85-110.

159. Сколоздра Ю. Оптимізація логістичних процесів в імпортній діяльності. Економіка та суспільство. 2025. № 73. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5965>.

160. Скрипник С., Процевят О., Воронова О. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2022. № 38. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1308/1262>.

161. Соколюк К. Ю., Кручек О. А. Корпоративна культура та етика спілкування як елемент комунікаційної політики маркетингу в системі електронної торгівлі. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 41. С. 157-162. URL: http://www.marketinfr.od.ua/journals/2020/41_2020_ukr/28.pdf.

162. Сохецька А. В. Визначальні напрями та особливості застосування маркетингу в електронній торгівлі розвинених країн світу. Підприємництво та інновації. 2020. № 11-1. С. 12-17. URL: <http://eijournal.in.ua/index.php/journal/article/view/259/254>.

163. Степаненко С., Ларіна Т., Непран А. Цінові тренди у світовій торгівлі агропродукцією. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2025. № 1. С. 94-112.

164. Стояненко І. В., Ксенофонтowa А. В. Ціна як детермінант ефективності діяльності еко-ритейлерів. Ефективна економіка. 2024. № 11. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/5153/5198>.

165. Стрілець В. Ю., Артеменко А. В., Франко Л. С., Сокіл А. А. Європейський ринок e-commerce крізь призму кластерного аналізу: вплив цифрової поведінки споживачів на міжнародний бізнес. Ефективна економіка. 2025. № 8. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/7291/7413>.

166. Сушальська Т. Торгівля без правил: роздрібний продаж алкоголю через Інтернет. Все про бухгалтерський облік. 2020. № 85. С. 7-8.

167. Тимошенко М. Міжнародна торгівля як фактор сталого

розвитку країни. Економіка та суспільство. 2022. № 39. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1368/1321>.

168. Ткач Р., Прохорчук С. В. Роль електронної комерції в розвитку економіки країни. Бізнес-навігатор. 2025. Т. 79. Вип. 2. С. 364-368. URL: http://www.business-navigator.ks.ua/journals/2025/79_2025/62.pdf.

169. Ткачук Г. Ю., Сотник А. А., Біляк Т. О. Цифрова трансформація бізнесмоделей підприємств в сфері роздрібно́ї торгівлі. Ефективна економіка. 2025. № 2. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/5832/5888>.

170. Тодорюк О. Б. Інтернет-торгівля на ринку алкоголю – глобальні виклики. Глобалізаційні виклики розвитку національних економік : тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 19 жовт. 2021 р. / відп. ред. А. А. Мазаракі. Київ : КНТЕУ, 2021. С. 480-483.

171. Тохтамиш Т. О., Марченко О. В. Розвиток міжнародної торгівлі сільськогосподарською продукцією в контексті залучення іноземних інвестицій. Інфраструктура ринку. 2021. Вип. 61. С. 37-41. URL: http://www.marketinfr.od.ua/journals/2021/61_2021/9.pdf.

172. Трансформація торговельних потоків між ЄС та Україною в умовах посилення ризиків безпеки. Журнал європейської економіки. 2024. № 2. С. 305-320.

173. Турчіна С. Г. Менеджмент міжнародної торгівлі та аграрного бізнесу в умовах війни: виклики та напрями розвитку. Ефективна економіка. 2025. № 5. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/6516/6602>.

174. Управління бізнес-проектами в інноваційній діяльності підприємств сфери торгівлі. Економіка. Фінанси. Право. 2025. № 4. С. 89-92.

175. Ус А., Мисюк В. Торговельні мережі України: вплив пандемії SARSCoV-2. Товари і ринки. 2022. № 1. С. 46-55.

176. Федулова І. Зовнішня торгівля України продукцією АПК. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2024. № 4. С. 86-107.

177. Фелінський С. Вільній Україні - вільну торгівлю! Все про бухгалтерський облік. 2024. № 35. С. 29.

178. Фомішин С. В., Колесник Ю. В. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. Львів : Новий Світ-2000, 2021. 357 с.

179. Фомішин С. В., Румянцев А. П., Дудченко О. М., Лугінін О. Є., Бетехтіна Л. О., Гамов М. С., Гудзь М. В., Єгоров А. О., Благодатний В. І.,

Кирилов Ю. С., Радванська Н. В., Ларіна Я. С., Рибчук А. В., Урбанец та ін. Міжнародна економіка : навч. посіб. Львів : Новий Світ-2000, 2021. 445 с.

180. Франів І., Кріль М. Огляд сучасних тенденцій розвитку спеціалізованої гуртової торгівлі в Україні. Економіка та суспільство. 2022. № 45. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1924/1852>

181. Харчук О., Чайковська М. Експорт України у 1 півріччі 2021 року: проблеми та шляхи його зростання. Економіка та суспільство. 2022. № 35. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1074/1031>.

182. Чала В. С. Механізми зеленого переформатування міжнародної торгівлі. Інфраструктура ринку. 2022. Вип. 68. С. 12-20. URL: http://www.marketinfr.od.ua/journals/2022/68_2022/5.pdf.

183. Чернега О. Б., Маловичко А. С., Матвєєва В. Ю., Шеремет Т. Г., Горіна Г. О., Семенов А. А., Іваненко І. А., Озаріна О. В., Білозубенко В. С., Абрашка О. В. Міжнародна економічна діяльність України : навч. посіб. Львів: Магнолія 2006, 2021. 541 с.

184. Чуніхіна Т., Корж М., Краснощок В. Міжнародна торгівля в умовах глобальних трансформацій. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2024. № 2. С. 30-52.

185. Шапка І. Ринок ритейлу в Україні: аналіз поточного стану та перспективи розвитку в умовах трансформаційної економіки. Економіка та суспільство. 2025. № 72. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5820>.

186. Шапран Є. М., Сергієнко О. А., Білоцерківський О. Б. Моделювання бізнес-процесів підприємства оптової торгівлі. Інфраструктура ринку. 2021. Вип. 51. С. 331-338. URL: http://www.marketinfr.od.ua/journals/2021/51_2021_ukr/55.pdf.

187. Шарко В. Комерційна діяльність підприємства торгівлі: суть, структура, напрями розвитку. Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України : зб. наук. пр. IX Міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 14-16 верес. 2021 р. / гол. ред. Н. Л. Замкова. Вінниця : Редакційновидавничий відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2021. Ч. 3. С. 76-83. URL: [docs/Zbirnyky_konferents/2021/14-16.09.21%203.pdf](https://docs.zbirnyky_konferents/2021/14-16.09.21%203.pdf).

188. Шевченко К., Сагер Л. Вплив інноваційних технологій на розвиток торгівлі. Економіка та суспільство. 2021. № 32. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/860/825>.

189. Шестакова О. А. Роль цифрової стратегії у забезпеченні відновлення та зростання міжнародної економічної діяльності підприємств у повоєнних умовах. Ефективна економіка. 2025. № 7. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/7041/7151>.

190. Шиманська К. В., Бондарчук В. В. Ефект Угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС на вітчизняний імпорт та експорт. Економіка, управління та адміністрування. 2021. № 2(96). С. 25-30. URL: <http://ema.ztu.edu.ua/article/view/236821>.

191. Шубравська О. В., Прокопенко К. О. Вплив агрокорпорацій України на стан торговельного балансу держави. Економіка і прогнозування. 2020. № 1. С. 111-126.

192. Шупрудько Н. Інструменти регулювання зовнішньоторгівельної діяльності на регіональному рівні та їх вплив на ефективність ЗЕД мікрорівня. Економіка та суспільство. 2022. № 36. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1150/1108>.

193. Юр'єва П. Міжнародна торгівля нафтою та її ціновий механізм. Економіка та суспільство. 2022. № 37. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1189/1146>.

194. Якобчук В. П., Ходаківський Є. І., Довженко В. А., Захаріна О. В., Іванюк О. В., Кравець І. В., Литвинчук І. Л., Симоненко Л. І., Тищенко С. В., Пугачова Н. С. Економічна теорія : підручник. Київ : Ліра-К, 2022. 450 с.

195. Ярмак О. В., Черняєва А. О. Сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі та глобалізації. Інфраструктура ринку. 2020. Вип. 43. С. 29-34. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/43_2020_ukr/9.pdf.

Рекомендовані інформаційні джерела

196. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
197. Державна фіскальна служба України. URL: <http://sfs.gov.ua/baneryi/mitne-oformlennya/subektam-zed/stavki-vviznogo-ta-viviznogo-mita>
198. Світова організація торгівлі. URL: <https://www.wto.org>
199. Світовий банк. URL: <https://wits.worldbank.org/>
200. Конференція ООН з торгівлі та розвитку. URL: <https://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>
201. Міжнародний торговельний центр. URL: <https://www.macmap.org>
202. ООН. [Електронний ресурс] URL: <https://unstats.un.org/unsd/tradekb/Knowledgebase/50018/Harmonized-Commodity-Description-and-Coding-Systems-HS>
<https://www.ungm.org/Shared/KnowledgeCenter/Pages/ASR>
203. Міжнародна асоціація виставкової індустрії. URL: <https://www.ufi.org/industry-resources/research>
204. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України. [Електронний ресурс] URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua>
205. ScienceDirect. URL: <https://www.sciencedirect.com>
206. Europeana. URL: <https://www.europeana.eu/en>
207. Directory of Open Access Journals. URL: <https://doaj.org>
208. Directory of Open Access Books. URL: <https://www.doabooks.org>
209. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
210. Кабінет Міністрів України URL: <http://www.kmu.gov.ua/>
211. Законодавство України URL: <http://www.rada.kiev.ua/>
212. Міністерство закордонних справ України. URL: <http://mfa.gov.ua/ua>
213. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони. URL: <http://comeuroint.rada.gov.ua/komevoint/doccatalog/document?id=56219>
214. Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC) URL : <http://www.apec.org/>
215. Association of Southeast Asian Nations (ASEAN) URL:

<http://www.asean.org/>

216. Bank for International Settlements (BIS) URL: <http://www.bis.org/>

217. Economic Cooperation and Development (OECD) URL: <http://www.oecd.org/>

218. International Fund for Agricultural Development (IFAD): URL: <http://www.ifad.org/>

219. International Labour Organization (ILO) URL: <http://www.ilo.org/global/lang-en/index.htm>

220. International Monetary Fund - IMF DataMapper URL: <http://www.imf.org/external/datamapper/index.php>

221. Mercosur URL: <http://www.mercosur.int/>

222. North American Free Trade Agreement (NAFTA) URL: <http://www.naftanow.org/>

223. Organization of Black Sea Economic Cooperation (BSEC) URL: <http://www.bsec-organization.org/Pages/homepage.aspx>

224. Organization of the Petroleum Exporting Countries (OPEC) URL: http://www.opec.org/opec_web/en/

225. The United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) URL: <http://unctad.org/en/Pages/Home.aspx>

226. Закон України Про зовнішньоекономічну діяльність № 959-XII 16.04.1991 р. (зі змінами і доповненнями) Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1991. № 29. Ст. 377. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/959-12/page>

227. Зовнішня торгівля України за товарними групами з усіма країнами Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: <http://www.customs.gov.ua/dmsu/control/cstat/f2/showstat>

228. Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) URL: <http://www.unctad.org>

229. Офіційний сайт Незалежного моніторингу політики, що впливає на світову торгівлю (Global trade alert) 2025. URL: http://www.global_trade_alert.org/

230. Офіційний сайт Світової організації торгівлі URL: <http://www.wto.org>

231. Міжнародні рейтинги URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

232. Рейтинг країн світу за індексом глобалізації KOF URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

233. Енергетична стратегія України до 2030 р. URL:

<http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/control/uk/doccatalog/list?currDir=>

234. Зручний доступ до актуальних даних про позиції України у ключових міжнародних індексах. Загальний перелік рейтингів URL: <https://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/ratings/>